

CEZA MUHAKEMESİNDE MAĞDUR VE ŞİKÂyetÇİNİN HAKLARI¹

(Rights of Victim and Complainant in Criminal Procedure)

Mehmet Beyhan SEÇKİN²

ÖZ

Suçun pasif süjesi olarak kabul edilen mağdur, suçta konu eylemin konusunun ait olduğu, suçtan zarar gören şahıs olarak tanımlanmaktadır. Mağduru veya zarar göreni olduğu suçun soruşturulması için yazılı veya sözlü başvuruda bulunan kişi ise şikâyetçi olarak adlandırılmaktadır. Temel insan haklarının hüküm sürdüğü hukuk devletleri, kabul ettikleri usul kanunları ile suç şüphesi altındaki kişilerin haklarını koruduklarına göre madalyonun diğer yüzünde bulunan, bu suçun mağdurlarının da korunması gerekmektedir. Mağdura olan ilgi zamanla “viktimoloji” adlı yeni bir alanın doğmasına neden olmuştur. Bağımsız olarak gelişme gösteren bu bilim dalında, sanık haklarına karşın mağdur haklarının gündeme getirilmesine ilişkin çalışmalar yapılmaktadır.

Türk Ceza Adalet Sisteminde, 1992 yılında yapılan reform ile failin hakları Avrupa ülkeleri ile uyumlu hale getirilmiş, gerek soruşturma gerekse kovuşturma evresinde sahip olduğu hakları artırılmıştır. Buna karşılık zaman içerisinde mağdurun bu haklardan yoksun bırakıldığı görülmüş, mağdurlar için adaletsiz bir zemin üzerinde yargılama yapıldığı fark edilmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile mağdur lehine yasal düzenlemeler artırılarak uygulanmaya başlanmış, suç faili ile suç mağduru arasındaki adaletsizlik giderilmeye çalışılmıştır. Mağdurlar lehine yapılan düzenlemeler, ceza muhakemesinde şüpheli veya sanığın karşısında mağdura ayrıcalıklar tanınmasından ziyade, şüpheli veya sanığa verilen hakların benzerlerinin Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına uygun olacak şekilde mağdurlara da tanınmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç mağduru, Suçtan zarar gören, Şikâyetçi, Kamu davasına katılma, Kanun yolu.

ABSTRACT

The victim, who is accepted as the passive subject of crime, is defined as the person who is the subject of the crime-related action and who is

- 1 Bu makale, Mehmet Beyhan Seçkin'in “Onarıcı Adalet Modelinde Mağdur Haklarının Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.
- 2 Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Cumhuriyet Savcısı, mehmet.beyhan.seckin@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9521-7231

damaged by crime. The person who makes a written or verbal application for the investigation of the victim of the crime is called a complainant. Since the states of law, where basic human rights prevail, protect the rights of persons under suspicion of crime with the procedural laws they accept, the victims of this crime, which are on the other side of the coin, must also be protected. The interest in the victim, over time, led to the emergence of a new field called "victimology". In this independently developing branch of science, efforts are being made to bring victim rights to the agenda despite the accused rights.

In the Turkish Criminal Justice System, with the reform made in 1992, the perpetrators' rights were harmonized with the European countries, and their rights during the investigation and prosecution phases were increased. Whereas, it was observed that the victim was deprived of these rights over time, and it was noticed that the victims were tried on an unfair ground. With the Criminal Procedure Code No. 5271, which came into force in 2005, legal arrangements in favor of the victim were increased and the injustice between the criminal offender and the victim of crime was tried to be eliminated. Arrangements for the victims have been made in line with the right to a fair trial set out in Article 36 of the Constitution, instead of making concessions to the victim in criminal proceedings against suspects or defendants.

Keywords: Victim of crime, Person affected by crime, Complainant, Participation in the criminal trial, Legal remedy.

I. GENEL AÇIKLAMALAR

20. yüzyılın son çeyreğinde Avrupa devletlerinde mağdur haklarının gelişmesi ile birlikte 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ile mağdur hakları hatırlanmış ve mağdur yönünden birçok yeni düzenleme hayata geçirilmiştir. CMK ile eşgüdüm sağlayacak şekilde, aynı tarihte yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun(TCK)'da onarıcı adalet modelinin en önemli aktörü olan mağdurun haklarına önem verilerek birçok müessese mevzuata dâhil edilmiştir. TCK, CMK ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK)'da, uzlaştırma, adli kontrol, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasının ertelenmesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırıma çevrilmesi, etkin pişmanlık ve koşullu salıverme gibi düzenlemeler kabul edilmiştir.

Ceza hukukunda mağdurun korunması kavramı bünyesinde, mağdur haklarının yanı sıra suçtan doğan zararın giderilmesini de

barındırmaktadır. T.C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Mağdur Hakları Kanunu Tasarısı'nda suç mağdurları ve ölümleri halinde bakmakla yükümlü oldukları kişilerin, suç nedeniyle oluşan mağduriyetlerinin giderilmesi için devlet tarafından maddi yardım sağlanmasını öngören bir düzenlemeye yer verilmiştir. Anılan tasarının yönetmelik çalışmaları da sürmekte olup, kanunlaşması halinde onarıcı adalet modeli çerçevesinde mağdurun suç nedeniyle uğradığı maddi zararının karşılanması yönünde çok önemli bir adım atılmış olacaktır.

Çalışmada, suç mağdurunun ve şikâyetçinin ceza yargılamasındaki konumunu güçlendiren ve CMK'da düzenlenen hakları irdelenmiştir.

II. SUÇ MAĞDURU VE ŞİKÂYETÇİ

Ceza muhakemesinde adil yargılama yapılarak maddi gerçeğin ortaya çıkartılması, suç faili yönünden ne kadar önemli ise suç mağduru açısından da o kadar önemlidir. Maddi gerçeğin ortaya çıkartılması, usul kanunlarında bunu kolaylaştıracak hükümlerin kabulü ile mümkün olabilir. Mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanunu (CMUK) hükümlerinde suçun mağduru ve şikâyetçinin hakları ile ilgili ayrıntılı ve sistematik bir düzenleme bulunmazken, CMK'nın dördüncü kitap başlığı "*Mağdur, Şikâyetçi, Malen Sorumlu, Katılan*" olarak belirlenmiştir.

CMK'nın birinci kısmında suça konu eylemin soruşturma makamlarına intikalinden itibaren, mağdur veya şikâyetçinin haklarının etkin bir biçimde korunması imkânının sağlanması amacıyla "*Suçun Mağduru ile Şikâyetçinin Hakları*" sistematik olarak düzenlenmiştir. CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "a" bendinde mağdur ile şikâyetçinin soruşturma evresindeki hakları sayılmışken, "b" bendinde kovuşturma evresindeki hakları sıralanmıştır. Aynı maddenin 2. fıkrasında mağdura zorunlu vekil atanmasının şartları düzenlenmiş, 3. fıkrasında ise maddede belirtilen hakların şikâyetçi ve mağdura anlatılıp açıklanacağı vurgulanmıştır. CMK'nın 234. maddesinin 1 ve 3. fıkralarında tanınan haklardan mağdur ile birlikte suçtan zarar gören şikâyetçi de yararlanacaktır. Kanaatimizce, buradaki şikâyetçi kavramı geniş yorumlanmalı ve şikâyetçi olup suçtan zarar görme ihtimali olan herkesin, özellikle soruşturma evresinde bu haklardan yararlandırılması gerekmektedir. Kitabın ikinci kısmında ise "*Kamu Davasına Katılma*" müessesesi düzenlenmiştir.

Suç mağduru, suça konu eylemin konusunun ait olduğu kişidir³. Suçun pasif süjesi kavramından da zarar gören şahıs veya suç mağduru

3 ÖZGENÇ İzzet, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 209.

anlaşılır⁴. Yaşam hakkına veya vücut bütünlüğüne yönelik eylemlerde suçun konusu, insan yaşamı veya vücut bütünlüğü olmakla birlikte suçun mağduru da kişinin kendisidir. Hırsızlık ve yağma gibi malvarlığına karşı işlenen suçlarda ise suçun konusu çalınan veya yağmalanan eşya iken suçun mağduru malvarlığı eksilen kişidir⁵. Suç mağduru terimi, doğrudan doğruya suç nedeniyle mağdur olan kimsenin aile bireylerini veya suçun işlendiği sırada mağdura yardım ederken ya da mağduriyete engel olmaya çalışırken zarara uğrayan kişileri de kapsar⁶. Gerçekten de birincil mağdurlar olarak tanımlanan, suçun doğrudan doğruya mağduru olmuş kişilerin yanı sıra suçun işlenmesine tanık olanlar, mağdurun aile bireyleri, hatta tüm toplum suçun ikincil mağdurları olarak kabul edilmektedirler⁷.

Yargıtay'a göre mağdur ile suçtan zarar gören kavramları aynı şeyi ifade etmemektedir. Mağdur, suçun konusunun ait olduğu kişi olduğundan suç nedeniyle muhakkak zarar görmekte ise de suçtan zarar gören her zaman suçun mağduru olmayabilir⁸. CMK'da bazen "mağdur" (CMK m. 12), bazen "suçtan zarar gören" (CMK m. 22, 237) olarak adlandırılan zarar gören kişiye bazı haklar ve ödevler verilirken kanun koyucunun farklı ölçü ile hareket etmesi de mümkündür. Örneğin CMK'nın 22. maddesi uyarınca davaya bakamayacağı halleri değerlendiren hâkim "suçtan zarar gören" kavramını geniş yorumlarken, Aynı Kanun'un 237. maddesine göre davaya katılmayı değerlendirirken suçtan doğrudan doğruya zarar görme kriterini esas alacaktır⁹.

Mağduru veya suçtan zarar göreni olduğu bir suç, devletin soruşturma veya kovuşturma makamlarına duyurarak şikâyetçi olan kimseye "müşteki"¹⁰ adı verilir. Eğer şikâyet hakkını kullanan kişi, işlenen suçtan zarar görmemiş ise "ihbarcı" veya "ihbar eden" olarak değerlendirilmelidir

4 SOYASLAN Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 239.

5 HAKERİ Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 133.

6 BM'nin 29.11.1985 gün, 40/34 sayılı "Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu" Madde 1.

7 SOKULLU-AKINCI Füsun/DURŞUN Selman, **Viktimoloji (Mağdurbilim)**, Beta Basım Yayın, İstanbul 2016, s. 4.

8 **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun** 19.02.2013 tarihli ve 2012/6-1490 esas, 2013/59 karar sayılı ilamı.

9 "Suçtan doğrudan doğruya zarar görmeyen maktulün amcası olan S... A... 'nın davaya katılmasına karar verilip, gerekçeli karar başlığında da katılan olarak gösterilerek vekâlet ücretine hükmedilmesi" **Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin** 06.06.2018 tarihli ve 2018/1848 esas, 2018/2800 karar sayılı ilamı.

10 *Şahin*, soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete tabi bir suçtan dolayı şikâyet hakkını kullanmış olan zarar gören kişiyi ifade etmek üzere, müşteki terimi yerine suçtan zarar gören teriminin kullanılması gerektiğini belirtmektedir. **ŞAHİN** Cumhur, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Cilt 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 119.

Hukukumuzda şikâyet, herhangi bir şekil şartına tabi tutulmamıştır. Başka bir ifadeyle müşteki, yazılı veya sözlü olarak şikâyet hakkını kullanabilir.

Devlet düzenini bozan eylemlerin suç olarak kabul edilmeleri karşısında, kural olarak tüm suçların re'sen soruşturulmaları gerekir. Fakat bazı suçların takibi şikâyete tabi tutulmuştur. Bunun nedeni, suç sayılan eylem bazen devletten çok kişilere zarar verebilir. Bu tür eylemlerde kanun koyucu kişi faydasını ön planda tutmuştur. *Beccaria*, daha hafif nitelikte dahi olsa verilecek muhakkak bir cezanın caydırıcılığının, daha ağır ancak kurtulma ihtimali bulunan bir cezadan daha üstün olduğunu, bu nedenle şikâyete tabi suçların korkutuculuk etkisinin az olacağını belirtmektedir¹¹.

Şikâyetçi kelimesini dar anlamda anlayıp sadece soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan suçlarla sınırlı tutmak CMK ile tanınan birçok hakkı şikâyetçiden alma sonucunu doğurabilir. Re'sen takibi gereken suçları öğrenerek şikâyetçi olan kişiler de yasal şartları haiz iseler CMK'da tanınan hakları kullanabilirler¹². Şikâyet hakkı gibi şikâyetten vazgeçme yetkisi de mağdura aittir. Mağdurlar birden çok olduğunda, her biri söz konusu şikâyet hakkı ve yetkisini diğerlerinden tamamen bağımsız olarak kullanabilirler. Başka bir ifadeyle mağdurlardan birinin şikâyetçi olması veya şikâyetinden vazgeçmesi, diğerlerinin haklarını etkilemez¹³.

A. Soruşturma Evresindeki Hakları

Mağdur ile şikâyetçinin soruşturma evresindeki haklarını saymadan öncesoruşturma evresinin sınırlarının çizilmesi gerekmektedir. Soruşturma evresi suç teşkil eden bir eylem gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ilişkin iddianın araştırıldığı aşamadır¹⁴. CMK'nın "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin "e" bendine göre soruşturma, "kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi" ifade eder. Buna göre, Cumhuriyet savcısı veya kolluk birimlerine suçun işlendiğine dair bir ihbar yapılması veya Cumhuriyet savcısının suç işlendiğinden haberdar olması halinde kural olarak¹⁵ soruşturma evresi başlayacaktır.

11 EREM Faruk, *Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler*, Cilt I, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1993, s. 910-911.

12 YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 120.

13 DÖNMEZER Sulhi/ERMAN Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*, Cilt 2, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1974, s. 471.

14 ŞAHİN, s. 31.

15 15.08.2017 tarihli 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'nin 145. maddesi ile eklenen CMK'nın 158. maddesinin 6. fıkrasına göre, ihbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilecektir.

Soruşturma sonucunda düzenlenen iddianamenin CMK'nın 174. maddesi uyarınca mahkeme tarafından iade edilmesi halinde ise iade kararının kesinleşmesine müteakip iddia makamı tarafından yeniden iddianame tanzim edilip, düzenlenen ikinci iddianamenin kabulüne kadar soruşturma evresi devam edecektir. İddianamenin gönderildiği mahkemece CMK'nın 175/1. maddesi uyarınca kabulü ile soruşturma evresi sona erecek, kovuşturma evresi başlayacaktır.

Suç teşkil eden eylemin işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısı maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için suç şüphesi altında olanların lehine ve aleyhine olan tüm delilleri toplayarak muhafaza altına alma ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. Öztürk ve diğerlerine göre, CMK ile mağdur ve şikâyetçiye tanınan haklar sonucunda, daha düne kadar sadece şüphelinin haklarını koruduğu için topal olan ceza muhakememiz nihayet iki ayağı üzerine basmaya başlamıştır¹⁶. Ancak CMK'da mağdur ve şikâyetçinin soruşturma evresindeki hakları genişletilerek kabul edilmiş ise de mağdur ve şikâyetçi şahıslar Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinde sahip olduğu tüm imkânları kullanamazlar. Örneğin şüphelinin sulh ceza hâkimliği tarafından tutuklanmasını talep edemeyecekleri gibi tahliye kararına karşı da itiraz hakları yoktur. Kanun tarafından tanınmayan böyle bir hakkın varlığının kabul edilmesi, Cumhuriyet savcısının soruşturmadaki hâkimiyetini zaafiyete uğratıp mağduru güçlendirecektir¹⁷. Bu nedenle hazırlık aşamasında soruşturmanın asıl sahibi olan Cumhuriyet savcısının tüm hak ve yetkilerinin mağdur ve şikâyetçiye tanınmaması kanaatimizce soruşturmanın sıhhati açısından da yerinde bir düzenlemedir.

1. Delillerin Toplanması İsteme Hakkı

Yargılama konusu olayın aydınlığa kavuşturulması, başka bir ifadeyle maddi gerçeğin bulunabilmesi için ispat amacıyla kullanılan tüm araçlara "delil" denilir¹⁸. Delil, olayın belirlenmesine hizmet eder¹⁹. CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "a-1" bendinde, mağdur ile şikâyetçinin soruşturma evresinde "delillerin toplanmasını isteme" hakkı olduğu hüküm altına alınmıştır.

16 ÖZTÜRK Bahri/TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/SIRMA Özge/KIRIT Yasemin F. Saygılar/ÖZAYDIN Özdem/AKCAN Esra Alan/ERDEN Efser, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015, s. 235.

17 SOYASLAN Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s. 475.

18 ÜNVER Yener/HAKERİ Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Cilt 2, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 104.

19 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 302.

Delillerin toplanması, ceza muhakemesinde karar verme yetkisine haiz olan birim sorumlularının karar verebilmelerini sağlayabilmek için delillerin hazır bulundurulmasıdır²⁰. Bir suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunduğunu hisseden Cumhuriyet savcısı, kamu davası açılıp açılmayacağına dair vereceği karara esas olmak üzere her türlü araştırmayı yapmaya yetkilidir. Cumhuriyet savcısı bu araştırmayı yaparken emrindeki adli kolluk güçlerinden yararlanacaktır. Soruşturma evresinde kendisine tanınan bu yetki çerçevesinde Cumhuriyet savcısının, maddi gerçeği ortaya çıkarabilmek için her türlü delili toplama görevi vardır. Cumhuriyet savcısı delil toplama görevini yerine getirirken, şüphelinin ve mağdurun haklarını koruyacak, tarafların lehine ve aleyhine tüm delilleri topladıktan sonra kamu davası açılıp açılmayacağına karar verecektir. Delillerin toplanmasını isteme hakkı, şüpheliye CMK'nın 147/1-f maddesinde verilen "*lehine olan delillerin toplanmasını isteme*" hakkına eşgüdüm sağlayacak şekilde, silahların eşitliği ilkesi gözetilerek mağdura tanınmıştır²¹.

Ceza muhakemesi hukukunda delil serbestliği ilkesi kabul edilmiştir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise hâkim suçun kanıtlanması için kural olarak her türlü delilden yararlanabilir. Soruşturma evresinde mağdurun veya şikâyetçinin toplanmasını istediği deliller, Cumhuriyet savcısının hukuki değerlendirmesinden geçtikten sonra yerinde görülürse toplanıp evrak arasına alınmaktadır. Cumhuriyet savcısı bu değerlendirmeyi yaparken bazı kriterleri esas almaktadır. Öncelikle deliller suça konu eylem ile ilgili olmalı yani olayla ilgili bir hususu ispat etmeli ya da çürütmelidir. Başka bir ifadeyle, delil olayın aydınlatılmasına katkı sunmalıdır. Bilimsel açıdan kabul edilebilir, tutarlı, mantıklı ve gerçekçi vasıfta olmalıdır. Son olarak da delil, "*hukuka aykırı delil*" yani "*yasak delil*" niteliğinde bulunmamalıdır²².

CMK ile mağdur ve şikâyetçiye tanınan Cumhuriyet savcısından delil toplanmasını isteme hakkı, toplumsal adaletin sağlanması açısından çok önemli bir yenilik olarak kabul edilmelidir. Tanınan hak, ceza yargılamasında mağdurun sadece suçun ortaya çıkması için dinlenen bir tanık olmadığının göstergesi olarak görülmelidir. Çünkü delil toplanmasını isteyerek soruşturmanın mağdur ve şikâyetçi tarafından

20 ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 334.

21 PAZARCIKLİ Nusret Alper, "Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresinde Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 4, Sayı 14, Ankara 2013, s. 984.

22 ALTAY Ali, "Ceza Muhakemesi Kanununda Mağdur Hakları", *Suç Mağdurları*, (Ed.: BAHAR H. İ.), Adalet Yayınevi, Ankara 2006, s. 279; KAYMAZ Seydi, "*Hukuka Aykırı Delillerin Mukayeseli Hukuktaki Yeri*", *Hukuka Aykırı Delillerin Toplanması*, (Ed.: SOYUBELLİ F.), Ankara 2016, s.1.

da yönlendirilebilmesi, suçtan zarar gören mağdurların kendilerini iyi hissetmelerini sağlayacak, birçok olayda ileride iddia edilebilecek hususların henüz soruşturma evresinde dosyaya yansımalarının önü açılacak, mağdur, yargılamada bir süje olarak kabul edilecektir²³.

2. Belge Örneği İsteme Hakkı

CMK'nın 157/1. maddesine göre, failin savunma hakkına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir. Bu nedenle mağdur ve şikâyetçi tarafından ancak soruşturmanın gizliliği ihlal edilmemek kaydıyla dosyadan belge örneği alınabilmelidir. CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "a-2" bendinde de "soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla" mağdur ve şikâyetçinin Cumhuriyet savcısından belge isteme hakları olduğu belirtilmiştir.

4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu'nun²⁴ 7. maddesiyle, ilgili gerçek ve tüzel kişilerin kamu kurum ve kuruluşlarının elindeki belgeler yönünden bilgi istemelerine olanak tanınmıştır. Aynı Kanun'un 20. maddesinin 1. fıkrasında "açıklanması halinde, suç işlenmesine yol açacak, suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanuni yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek, yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek, hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlal edecek nitelikteki bilgi veya belgelerin" 4982 sayılı Kanun'un kapsamının dışında bırakıldığı vurgulanmış, aynı Kanun'un 2. fıkrasında ise CMUK hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir²⁵. Kanaatimizce, CMUK'un mülga olması göz önüne alındığında, anılan istisnalar yönünden CMK hükümleri Bilgi Edinme Kanunu hükümlerinden önce uygulanmalıdır²⁶.

CMK'da mağdur ve şikâyetçinin soruşturma evresinde belge isteme hakkından bahsetmekle birlikte hangi belgelerin talep edilebileceği belirtilmemiştir. Soruşturma evraku, şüpheli savunmaları, mağdur ve müşteki beyanları, bilgi sahibi ifadeleri, ölü muayene ve otopsi zabıtları, olay yeri incelemelerine ilişkin her türlü belge, yakalama ve gözaltı tutanakları, doktor raporları, bilirkişi tutanak ve raporları gibi birçok belgeden oluşmaktadır. Cumhuriyet savcısının soruşturmanın gizliliğini ve amacını bozmadığını düşündüğü her türlü soruşturma evrakının suretini mağdur veya şikâyetçi isteyebilir. Burada istenen belgenin

23 DEĞİRMENCİ Olgun, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 77, Ankara 2008, s. 56.

24 24.10.2003 tarihli, 25269 sayılı Resmi Gazete (RG).

25 PAZARCIKLI, s. 984-985.

26 31.03.2005 tarihli, 25772 sayılı RG ile yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 3. maddesi uyarınca, mevzuatta CMUK'a yapılan yollamaların CMK'nın karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılacağı belirtilmiştir.

soruşturmanın gizliliğini ihlal edip etmediğinin veya soruşturmanın amacını tehlikeye düşürüp düşürmediğinin kararını Cumhuriyet savcısı verecektir. Bu kararın olumsuz olması halinde mağdur veya şikâyetçinin sulh ceza hâkimine itiraz hakkı saklıdır. Cumhuriyet savcısı soruşturmanın tamamı üzerinde bir kısıtlama getirilmesi gerektiğini düşünüyorsa sulh ceza hâkiminden CMK'nın 153/2 maddesi uyarınca kısıtlama kararı istemelidir. Bu durumda mağdur ve şikâyetçi kendi ifadeleri ve kendi imzaları bulunan tutanaklar dışında herhangi bir soruşturma evrakının suretini isteyemezler²⁷.

3. Avukat Görevlendirilmesini İsteme Hakkı

CMK'da mağdura ve şikâyetçiye tanınan haklardan birisi de hukuki bilgi ve tecrübeye sahip bir kişiden yardım alma hakkıdır. Mağdur ve şikâyetçi, ceza muhakemesi sürecinde mağduriyetlerine sebep olan faillerin yargılanarak en ağır şekilde cezalandırılmaları için hukuki yardım alabilirler²⁸. Hukuki yardım alınabilmesi için kanuni bir takım koşulların gerçekleşmesi lazımdır. CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "a-3" bendinde, mağdur ve şikâyetçinin "*vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme*" haklarının olduğu belirtilmiştir. Buna göre, mağdurun ve şikâyetçinin anılan hakkı kullanabilmesi için soruşturma konusu olan suçun, cinsel saldırı suçu veya alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan olması, mağdurun veya şikâyetçinin vekil talebinde bulunması ve talepte bulunanın vekilinin bulunmaması gerekmektedir²⁹.

Soruşturma evresinde hukuki yardım imkânı sağlamak amacıyla mağdur ve şikâyetçi ile birlikte hareket edecek kişinin mutlaka avukat olması gerekmektedir³⁰. Avukat, "*hak*" ve "*kanun*" işlerinde, isteyenlere yol göstermeyi, mahkemelerde, devlet dairelerinde başkalarının hakkını aramayı, korumayı meslek edinen ve bunun için kanunun belirlediği şartları taşıyan kimsedir³¹. Vekil ise katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı ifade eder³². 1136 sayılı Avukatlık Kanunu³³'nün 2. maddesinin 1. fıkrasında avukatlığın amacının "*hukuki münasebetlerin düzenlenmesini, her türlü hukuki mesele ve*

27 DEĞİRMENCİ, s. 57-58.

28 BOZDAĞ Ahmet, "*Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Yardım Alma Hakkı*", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 132, Ankara 2017, s. 126.

29 PAZARCIKLI, s. 987.

30 BOZDAĞ, s. 126.

31 *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 193.

32 CMK'nın "*Tanımlar*" başlıklı, 2/1. maddesinin "*d*" bendi.

33 07.04.1969 tarihli, 13168 sayılı R. G.

anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlamak” olduğu açıkça vurgulanmış, aynı maddenin 3. fıkrasında ise avukat, “bu amaçla hukuki bilgi ve tecrübelerini adalet hizmetine ve kişilerin yararlanmasına tahsis eden kişi” olarak tanımlanmıştır.

CMK’da öngörülen vekil isteme hakkı, soruşturma evresinde hem mağdura hem de şikâyetçiye tanınmış olup kural olarak ihtiyaridir. Başka bir ifadeyle suça konu eylemin karşılığı cezanın nevi ve miktarı ne olursa olsun, kendilerine vekil görevlendirilmesini talep etmezlerse soruşturma makamları tarafından re’sen barodan vekil görevlendirilmesi istenmeyecektir. Mağdur veya şikâyetçinin kendilerine vekil görevlendirilmesini talep etmeleri halinde ise soruşturma makamları önce ihtiyari vekilleri bulunup bulunmadığına bakacak, vekilleri yoksa cinsel saldırı suçundan veya alt sınırı beş yıldan fazla ceza gerektiren bir suçtan soruşturma yapıyorlar ise barodan vekil görevlendirilmesini isteyeceklerdir. Sanık gibi mağdura ve şikâyetçiye de ücretsiz olarak avukatlık hizmetinden yararlanma imkânı getirilmiş olması, “*adil yargılanma*” kavramı içinde değerlendirilen “*silahların eşitliği ilkesi*” ile de uyum içindedir³⁴.

Soruşturma evresinde kural olarak vekil isteme hakkı ihtiyari olsa da CMK’nın 234. maddesinin 2. fıkrasına göre, “*mağdur, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malul olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir*”³⁵. Soruşturma makamları bu düzenlemede belirtilen hallerde, vekil isteyip istemediğini sormaksızın re’sen barodan mağdura bir vekil görevlendirilmesini isteyeceklerdir. Başka bir ifadeyle “*zorunlu vekillik*” söz konusu olacaktır. Kanunda öngörülen zorunlu vekillik düzenlemesi sadece mağdur yönünden söz konusu olabilirken suçtan zarar gören şikâyetçiyi kapsamamaktadır. Örneğin on sekiz yaşını doldurmamış bir çocuğun kasten yaralama suçunun mağduru olması halinde ifadesi ancak zorunlu vekil refakatinde alınabilecekken aynı çocuğun kasten öldürülmesi halinde suçtan zarar gören kanuni temsilcilerinin ifadesinin alınması sırasında zorunlu vekil görevlendirilmesine lüzum bulunmamaktadır. Çocuk maktulün kanuni temsilcilerinin ifadeleri

34 ALTAY, s. 280.

35 Maddede düzenlenen bu fıkra Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Adalet Alt Komisyonunda kabul edilen tasarı metninde bulunmazken TBMM Adalet Komisyonundaki görüşmeler sırasında “*silahların eşitliği ilkesi*” de belirtilerek tasarı metnine eklenmiş ve genel kurulda aynen korunarak kabul edilmiştir. **Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara 2005, s. 893-894.

alınırken hakları hatırlatılacak, talep etmeleri ve vekillerinin bulunmaması halinde soruşturma konusu suçun alt sınırının beş yıldan fazla hapis cezası gerektirmesi nedeniyle vekil görevlendirilmesi istenecektir. Re'sen veya talep üzerine barodan vekil görevlendirmesinin istenmesi, soruşturma aşamasında kolluk görevlisi, Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkimi tarafından yerine getirilecektir³⁶.

4. Soruşturma Belgelerini, Elkonulan ve Muhafaza Altına Alınan Eşyayı İnceleme Hakkı

CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "a-4" bendine göre, mağdur ve şikâyetçinin, vekilleri aracılığı ile soruşturma belgelerini, elkonulan ve muhafaza altına alınan eşyayı inceleme hakları vardır. Ancak bu hakkın kullanılması, CMK'nın 153. maddesine uygunluk koşuluna bağlıdır. CMK'nın 153. maddesinin 1. fıkrasında, "şüpheli müdafî soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir" hükmü getirilmişken aynı maddenin son fıkrasında "bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır" şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Maddede belirtilen "uygunluk koşulu", sulh ceza hâkimi tarafından dosya üzerinde kısıtlama kararı verilmemesi halidir. O halde, soruşturma evresinde kısıtlılık kararının bulunması halinde mağdur veya şikâyetçi bu haklarını kullanamayacaktır. Kısıtlılık kararı bulunsa dahi mağdur veya şikâyetçi, kendi ifadelerini içeren tutanak ve belgelerin incelenmesini vekilleri aracılığı ile isteyebileceklerdir³⁷. Bu düzenleme ile kanun koyucu mağdur ve şikâyetçiye, elkonulan ve muhafaza altına alınan eşyayı inceleme hakkını tanıyarak soruşturma evresinde şüpheliye dahi vermediği³⁸ bir hakkı kullandırmıştır³⁹.

Mağdur ve şikâyetçi, CMK'nın 234/1. maddesinin "a-2" bendindeki soruşturma evrakındaki belgelerin suretini isteme hakkını bizzat kendileri kullanabilirken, aynı maddenin "a-4" bendine göre bu belgelerin incelenmesini ancak vekillerinden isteyebileceklerdir. Kanaatimizce, kanun koyucu bu düzenleme ile kural olarak gizlilik içerisinde yürütülmesi gereken soruşturma evresinde savcılık kaleminde muhafaza edilen dosya evrakının ve elkonulan veya muhafaza altına alınmış eşyanın bir hukukçu tarafından incelenmesini istemiş, hukukçu vasfı olmayan mağdur

36 BOZDAÇ, s. 128.

37 DEĞİRMENCİ, s. 57.

38 CMK'nın 153. maddesinin dördüncü fıkrasına göre, sanık müdafî ancak iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir.

39 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 125.

veya şikâyetçinin bu hakkı bizzat kullanmalarına imkân tanımamıştır. Aynı gizlilik, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleme hakkının şüpheli tarafından değil, şüpheli müdafii tarafından kullanılması ile de sağlanmaktadır.

5. Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına İlişkin Kararına İtiraz Hakkı

Kamu davası açmada “*mecburilik*” ve “*takdirilik*” olmak üzere iki sistem bulunmaktadır⁴⁰. CMK’da kabul edilen mecburilik sistemine göre soruşturma evresinde toplanan deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı kamu davasını açmak zorundadır, ancak eylemi değerlendirme yetkisi mahkemeye aittir⁴¹. Hukukta maslahat, kamu yararı demektir. Bu nedenle Cumhuriyet savcısının dava açarken dikkate alması gereken “*maslahata uygunluk*” şartına kamu yararı şartı da diyebiliriz. Kamu davası açılmasında mecburilik sisteminin karşıtı olan maslahata uygunluk sisteminde, davanın açılması için kamu yararının bulunması şartı aranmaktadır⁴².

Yenisey ve Nuhoğlu’na göre, mevcut şüphenin dava açmakta yeterli olup olmadığınin takdiri ile davanın maslahata uygunluğunun takdiri farklı hususlardır. Cumhuriyet savcısına toplanan delillerin dava açmaya yeterli olup olmadığı hususunda takdir hakkı verilmiş ise de davanın maslahata uygunluğunun takdiri mahkemeye aittir. CMK, kural olarak “*mecburilik*” sistemini tercih etse de sınırlı şekilde “*takdirilik*” istisnası kabul etmiştir⁴³. CMK’nın 171. maddesinin 1. fıkrasında “*cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir*” hükmü düzenlenmiştir. Anılan maddenin 2. fıkrasında düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesinde ise yeterli delil bulunmasına rağmen Cumhuriyet savcısı kamu davası açmamakta, şartların oluşması halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermektedir⁴⁴.

CMK’nın 160. maddesinin birinci fıkrasına göre, suç işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının soruşturma evresindeki amacı, suç faili hakkında kamu davasının açılmasına gerek bulunup bulunmadığına ilişkin araştırma yapmaktır. Cumhuriyet savcısı, aldığı ihbar üzerine veya re’sen yürüttüğü soruşturma neticesinde kamu davasının açılmasına

40 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 841.

41 ÜNVER/HAKERİ, s. 13.

42 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 843-844.

43 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 851.

44 ŞAHİN, s. 104-106.

yetecek delil tespit ederse delillerin takdiri mahkemeye ait olmak üzere suç oluşturan eylemi de iddianameye yazarak kamu davası açacaktır. Kamu davasının açılması üzerine mahkeme tarafından incelenen iddianame kabul edildiğinde kovuşturma evresine geçilecektir. Savcı tarafından samimi ve etkin bir soruşturma yapılmasına rağmen, kamu davası açmaya yetecek kadar delil bulunamaması halinde ise kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir⁴⁵. Kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar, soruşturma evresinde mağdurun şikâyetinden vazgeçmesi, şüphelinin ölümü, şüphelinin cezai sorumluluğunun bulunmaması, ön ödeme bedelinin yatırılması, mağdur ve şüphelinin uzlaştırılması, şikâyete konu uyuşmazlığın hukuki ihtilaf niteliğinde olması gibi gerekçelerle de verilebilir.

CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "a-5" bendinde mağdur ve şikâyetçinin Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararına karşı kanunda yazılı usul çerçevesinde itiraz hakları olduğu kabul edilmiştir. Aynı Kanun'un 173/1 maddesi uyarınca kovuşturmaya yer olmadığı kararının kendisine tebliğ edilmesinden itibaren on beş gün içerisinde suçtan zarar görenin, kararı veren Cumhuriyet savcısının bağlı bulunduğu ağır ceza merkezine bağlı sulh ceza hâkimliğine itiraz hakkı bulunmaktadır. Mülga CMUK'a göre, ceza davası açılması için savcılığa dilekçe vermiş olan kişi, aynı zamanda suçtan zarar görmüş kişi ise takipsizlik kararının kendisine bildirilmesinden itibaren onbeş gün içinde kararı veren Cumhuriyet savcısının bağlı bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi başkanlığına başvurarak karara itiraz edilebiliyordu. CMK'da ise "*savcılığa dilekçe vermiş olma*" koşulu kaldırılıp aynı hüküm korunarak mağdur hakları güçlendirilmiştir⁴⁶.

Mağdur veya şikâyetçi olan suçtan zarar görenler bizzat veya vekilleri aracılığı ile yasal süresi içinde itiraz haklarını kullanabilirler. İncelemeyi yapan sulh ceza hâkimliği öncelikle istemde bulunanın suçtan zarar görüp görmediğini araştırarak, suçtan zarar görmediğini tespit ettiği ihbarcılarının itirazlarının reddine karar verecektir⁴⁷. Aksi halde suçtan

45 ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 594.

46 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 837.

47 **Yargıtay 16. Ceza Dairesi** 30.10.2018 tarihli ve 2018/2697 esas, 2018/3942 karar sayılı ilamında "Somut olayda Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek veya silahlı terör örgütü üyeliği suçlarından soruşturma başlatılmıştır. Bu suçla korunan hukuki değer millet iradesine dayanan demokratik rejimdir. Suçun dolaylı mağduru, demokratik toplumu oluşturan bütün bireylerin olduğu kabul edilebilir. Anayasal düzeni korumak meşru siyasal iktidarın görevlerinden olup, suçtan doğrudan doğruya zarar gören de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Siyasi Partiler gibi kurumlardır. Dolaylı mağdur olarak kabul edilebilecek vatandaşların, CMK'nın 172/1 maddesi kapsamında suçtan doğrudan doğruya zarar görenler olarak kabulüne yasal imkan bulunmamaktadır. Bu nedenle itiraz merciinin itiraz edenin sıfatı bakımından itirazın

zarar görmeyen ihbarcılarının hakları bulunmamasına rağmen soruşturma evresine müdahil olmaları sonucu ortaya çıkacaktır. Suçtan zarar gören mağdur veya şikâyetçilerin talepleri ise esasa girilerek sulh ceza hâkimliği tarafından incelenecek ve karar verilecektir. Hâkimlik tarafından merci sıfatıyla verilen itirazın reddine veya kabulüne ilişkin kararlar CMK'nın 271/4. maddesi gereğince kesin niteliktedir.

B. Kovuşturma Evresindeki Hakları

CMK'nın "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin "f" bendine göre kovuşturma, "iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi" ifade eder⁴⁸. Anılan Kanun'un 175/1 maddesi uyarınca "iddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar." Kovuşturma evresi, dar ve geniş olarak iki anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamıyla hükmün kesinleşmesine kadar devam etmekte olup, bu halde mahkeme tarafından nihai karar verilip dava dosyasının istinaf veya temyiz incelemesine gönderildiği aşamalar da kovuşturma evresi içerisinde değerlendirilecektir. Dar anlamda kovuşturma evresi ise iddianamenin kabulü ile başlayıp, ilk derece mahkemesinin nihai hükmünü vermesine kadar sürmektedir. Dar anlamda kovuşturma evresi duruşma hazırlığı, duruşma ve hüküm verme aşamalarında oluşmaktadır⁴⁹.

Kamu davasının açılması suretiyle kovuşturma evresine geçilmesi iki aşamadan geçerek gerçekleşmektedir. Bu aşamalar, Cumhuriyet savcısının iddianameyi düzenleyerek mahkemeye göndermesi ve mahkemece iddianamenin kabulüne dair karar verilmesidir. Başka bir ifadeyle iddianamenin mahkemeye gönderilmesi yalnız başına kamu davasının açılması için yeterli olmayıp davanın açılmış sayılması için gönderilen iddianamenin mahkemece incelendikten sonra kabul edilmesi de gerekmektedir. İddianamenin kabulüyle birlikte suç şüphesi altında bulunan fail, şüpheli statüsünden, sanık statüsüne geçmektedir⁵⁰.

reddine karar vermesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde itirazın kabulüne ve şüpheliler hakkında dava açılmasına karar vermesi yasaya aykırı görülmüştür." gerekçesiyle ihbarcı şahsın suçtan doğrudan doğruya zarar görmediği sürece kovuşturmayla yer olmadığına ilişkin karara itiraz hakkının bulunmadığını vurgulamıştır. **Yargıtay 16. Ceza Dairesi** 25.09.2018 tarihli ve 2017/1853 esas, 2018/3163 karar sayılı ilamında ise Cumhurbaşkanına Hakaret suçundan yapılan soruşturmada verilen kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karara ihbarcı olan bir vatandaşın itiraz hakkının bulunmadığını, itiraz hakkının kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin takdir için, kararın suçtan doğrudan zarar gören Cumhurbaşkanına tebliğ edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

48 Tanımlamanın eleştirisi için bakınız (bkz.) ÜNVER/HAKERİ, s.58.

49 ŞAHİN Cumhur/GÖKTÜRK Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Cilt 2, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017, s. 99-100.

50 ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 99.

CMK'nın 2. maddesi ile ceza muhakemesinin soruşturma ve kovuşturma olarak iki evreden oluştuğu kabul edilmiş ise de öğreti de "Ara Muhakeme Evresi" olarak adlandırılan üçüncü bir evrenin varlığı da kabul edilmektedir⁵¹. Anılan görüşe göre, iddianamenin düzenlenmesiyle soruşturma evresi sona ermekte, iddianamenin kabulü halinde de kovuşturma evresi başlamaktadır. İddianamenin düzenlenmesi ile kabulü arasında geçen sürede yapılan işlemler ise ara muhakeme evresinde yapılmaktadır⁵². CMK'nın 174. maddesinde düzenlenen "İddianamenin İadesi" kurumunun hukuki niteliği dikkate alındığında ara muhakeme evresinde yapılan işlemlerin, soruşturma ve kovuşturma aşamasından farklı bir usule tabi bulunduğu görülmektedir. Öğreti de CMK'da açıkça düzenlenmediğinden bu kavramı kabul etmeyen görüşler de bulunmaktadır⁵³.

1. Duruşmadan Haberdar Edilme Hakkı

CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "b-1" bendine göre, mağdur ve şikâyetçinin kovuşturma evresinde duruşmalardan haberdar edilme hakları bulunmaktadır. İddianamenin kabulüyle başlayan kovuşturma evresinde, mahkeme tarafından tanzim edilen duruşma hazırlık tutanağında duruşma günü belirlenip, belirlenen günde duruşmada hazır bulunacak kişiler usulüne uygun olarak çağrılırlar⁵⁴. Mağdur ve şikâyetçi de duruşmada hazır bulunacak kişiler arasındadır. Mağdur ve şikâyetçinin duruşmadan haberdar edilme hakkı, bilgilendirilme (aydınlanma) hakkının bir uzantısı olarak değerlendirilebilir⁵⁵.

CMK'nın 233. maddesine göre, "mağdur ile şikâyetçi...mahkeme başkanı veya hâkim tarafından çağrı kâğıdı ile çağrılıp dinlenir." Mağdur veya şikâyetçinin vekili olduğunu belirterek vekâletname ibraz eden avukat da duruşmaya usulünce çağrılmalıdır⁵⁶. Suçtan zarar gören mağdurun, yaşının küçük olması halinde, kendisinin yanı sıra velisinin

51 CENTEL Nur/ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Basım Yayım, İstanbul 2013, s.495-497; YENİDÜNYA A. Caner, "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi", **e-akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilgiler Aylık İnternet Dergisi**, Sayı 60, s. 3. (Erişim Tarihi 12.05.2020)

52 GÖKCEN Ahmet/BALCI Murat/ALŞAHİN M. Emin/ÇAKIR Kerem, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 560; ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 601.

53 Karşı görüş için bkz. KARAKURT Ahu, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 82, Ankara 2009, s.176-177.

54 CMK'nın 175/2 maddesine göre, "Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra duruşma gününü belirler ve duruşmada hazır bulunması gereken kişileri çağırır".

55 PAZARCIKLI, s. 991.

56 **Yargıtay 14. Ceza Dairesi**, 27.05.2014 tarihli ve 2012/12576 esas, 2014/7004 karar sayılı ilamında, vekâletnamesini ibraz eden avukatın duruşmalardan haberdar edilmemesini, CMK'nın 233/1 maddesine aykırı kabul ederek yerel mahkeme hükmünün bozulmasına karar vermiştir.

de duruşmadan haberdar edilmesi gerekmektedir⁵⁷. Tutuklu iş olarak adlandırılan sanıkların tutuklu yargılandığı davalarda mağdur ve şikâyetçi doğrudan zorla getirme kararı ile duruşmaya çağrılabilirler⁵⁸. Ancak bu halde zorla getirme kararı verilmesinin nedeni de kararın düzenlendiği tutanağa yazılmalıdır⁵⁹. Yargılamanın sürdürülebilmesi için duruşmada hazır bulunması gereken kişilerin duruşmaya usulüne uygun olarak çağrılmamaları, Yargıtay uygulamalarında bozma nedeni olarak kabul edilmektedir⁶⁰.

Soruşturma evresinde şikâyetçi olan mağdur veya suçtan zarar görenin kovuşturma evresinde vefat etmesi halinde, mahkemece CMK'nın 260/1 maddesi uyarınca katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunan mirasçılarının tespit edilerek duruşma gün ve saatini bildirir davetiye çıkartılarak kamu davasından haberdar edilmeleri zorunludur. Bu zorunluluğa uyulmaması halinde mahkemece verilen kararın vefat eden şikâyetçinin mirasçılara tebliğ edilmesi gerekmektedir. Yasal zorunluluk bulunmasa dahi uygulamada ekseriyetle mağdur ve şikâyetçiye veya vekillerine duruşma gününü bildirir davetiye ile birlikte iddianame de tebliğ edilmektedir. Yargıtay uygulaması da benzer yönde gelişmiştir⁶¹. Kanaatimizce sanıklarda olduğu gibi iddianamenin mağdur

57 **Yargıtay 12. Ceza Dairesinin** 23.05.2016 tarihli ve 2015/13182 esas, 2016/8587 karar sayılı ilamı.

58 Mağdur ve şikâyetçinin zorla getirme kararı ile çağrıldıkları duruşmada, beyanlarına başvurulmadan önce, CMK'nın 234. maddesindeki haklarının okunarak açıklanması, daha sonra ifadelerinin alınması gerekmektedir.

59 CMK'nın 236. maddesinin de 1. fıkrasında düzenlenen *"mağdurun, tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç tanıklığa ilişkin tüm hükümler uygulanır"* hükmü delaletiyle, tanık olarak dinlenmesi zorunlu olan mağdurun duruşmaya katılmaması halinde zorlayıcı tedbirler uygulanabilecektir. Ancak, suça konu fiil nedeniyle zarara uğrayan mağdurun zararının giderilmesi gerekirken gerektiğinde zorla duruşmaya getirilmesi ve sebep olduğu zararların tanık sıfatıyla mağdura ödetirilmesi, mağdurun onur ve saygınlığına uygun davranılmasını isteme hakkı ile bağdaşmamaktadır. DEĞİRMENCİ, s. 78.

60 **Yargıtay 21. Ceza Dairesi**, 20.04.2015 tarihli ve 2015/662 esas, 2015/285 karar sayılı ilamında, iddianamenin kabulünden sonra duruşma açılıp yargılamanın sürdürülmesi ve tarafların duruşmaya çağrılması gerekirken suçtan doğrudan zarar gören müşteki vekilinin duruşmadan haberdar edilip davaya katılmak isteyip istemediği sorulmadan evrak üzerinden hüküm kurulmasının CMK'nın 175/2 ve 234/1 maddeleri ve fıkralarına aykırı olduğunu belirterek yerel mahkeme hükmünün bozulmasına karar vermiştir. **Yargıtay 3. Ceza Dairesi** de 09.02.2015 tarihli ve 2014/27914 esas, 2015/4647 karar sayılı ilamında, suçtan zarar gören müştekilerin CMK'nın 233/1 maddesi uyarınca çağrı kağıdı ile çağrılarak CMK'nın 234/1 maddesindeki hakları kullanma imkânı sağlanmamasını bozma nedeni olarak kabul etmiştir. Benzer şekilde **Yargıtay 17. Ceza Dairesi** 27.09.2017 tarihli ve 2015/21383 esas, 2017/10588 karar sayılı ilamında şikâyetçinin, CMK'nın 234/1-b.1 maddesine aykırı olarak usulüne uygun duruşmalardan haberdar edilmeden karar verilmesini Kanuna aykırı görmüştür.

61 **Yargıtay 15. Ceza Dairesinin** 27.01.2015 tarihli ve 2013/31173 esas, 2015/1327 karar sayılı ilamı; **Yargıtay 23. Ceza Dairesinin**, 12.11.2015 tarihli ve 2015/3509 esas, 2015/6561 karar

veya şikâyetçiye tebliğinin de zorunlu hale getirilmesi ve silahların eşitliği ilkesine uygun olacak şekilde yasal düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

CMK'nın 233. maddesine göre mağdur ile şikâyetçinin duruşmaya çağırılması Kanun'un emredici, başka bir ifadeyle amir hükümlerinden biridir. Duruşmadan haberdar edilmeyen ve yokluğunda karar verilen mağdur, şikâyetçi veya suçtan zarar gören; kendisine kararın tebliğ edilmesinden sonra yasal süresi içerisinde kanun yoluna başvurduğunda Yargıtay tarafından mağdur, şikâyetçi veya suçtan zarar görenin ilk derece mahkemesinde yapılacak duruşmada yasal haklarını kullanabilmeleri için işin esasına geçilmeden ilgili hükmün usulen bozulmasına karar verilmektedir⁶². Yargıtay bir kararında mahkeme tarafından duruşmadan haberdar edilmeyen mağdura kanun yoluna başvurabilmesi için gerekçeli kararın tebliğ edilmesi gerekliliğini vurgulamıştır⁶³. Anılan karara göre, temyiz mahkemesince bir temyiz davasının görülebilmesi için, temyiz kanun yoluna başvuru hakkı bulunanların kararı tefhim ya da tebliğ yoluyla öğrenmelerinin sağlanması zorunludur⁶⁴.

CMK'nın 234. maddesi uyarınca mağdur, suçtan zarar gören ve şikâyetçinin yargılama sırasında öncelikle duruşmadan haberdar edilmesi gerekmektedir. Suçtan zarar görenin tüzel kişi olması halinde de ilgili kurum veya kuruluşun tebligata yarar adresine duruşma gününü bildirir çağrı kağıdı çıkartılmalıdır. İşlenen suç nedeniyle kurumun doğrudan zarar görmesi halinde kovuşturma evresinde mutlaka duruşmalardan haberdar edilmeli, doğrudan zarar görmemesi halinde ise ikili bir ayırım gözetilmelidir. Bu durumda kurum tarafından soruşturma evresinde

sayılı ilamı; **Yargıtay 19. Ceza Dairesinin**, 08.02.2017 tarihli ve 2016/15583 esas, 2017/935 karar sayılı ilamı.

- 62 "Suçtan zarar görenin bu sıfatının gereği olarak, CMK'nın 233 ve 234. maddeleri gereğince kovuşturma evresinde sahip olduğu davaya katılma ve öteki haklarını kullanabilmesi için **duruşmadan haberdar edilmesi gerektiği** halde, usulen dava ve duruşmalar bildirilmeden, davaya katılma ve CMK'nın mağdur ve katılanlar için öngördüğü haklardan yararlanma olanağı sağlanmadan, yargılamaya devam edilerek yazılı biçimde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir". **Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin** 15.02.2017 tarihli ve 2016/6195 esas, 2017/427 karar sayılı ilamı.
- 63 **Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin** 28.03.2016 tarihli ve 2016/944 esas, 2016/1542 karar sayılı ilamı
- 64 Anılan karara karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 27.04.2016 tarihinde, CMK'nın 308/1 maddesinin tanıdığı yetkiye dayanarak olağanüstü itiraz kanun yoluna başvurmuş; **YCGK** ise 25.04.2017 tarihli ve 2016/1-1102 esas, 2017/248 karar sayılı ilamı ile duruşmadan haberdar edilme hakkının kanun koyucu tarafından mağdur ve şikâyetçiye kovuşturma evresinde kullanılabilir bir hak olarak düzenlendiğini, buna göre mağdur ve şikâyetçi veya vekillerine usulüne uygun tebliğ işlemi yapılmadan "**duruşmadan haberdar edilme**" hakkının kullanıldığından bahsetmenin mümkün olmadığını vurgulayarak Özel Dairece bozma kararı verilmesinde isabetsizlik görmemiş ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazını reddetmiştir.

herhangi bir ihbarda bulunulmuş veya dilekçe verilmiş ise kovuşturma evresinde duruşmalardan haberdar edilmeli, aksi halde kurum veya kuruluş ile ilgili mevzuata bakılmalıdır. İlgili mevzuatta belirli bir tüzel kişinin bazı suçlardan açılmış kamu davalarına katılmasını öngören özel bir düzenleme bulunuyor ise duruşmalardan zorunlu olarak haberdar edilmeli⁶⁵, aksi halde duruşmalardan haberdar edilmesinin zorunlu olmadığı kabul edilmelidir⁶⁶.

Yasal tebligat yapılmasına müsait olan adresine usulüne uygun tebligat yapılmasına rağmen duruşmaya gelmeyen mağdur veya şikâyetçiye, yeniden tebligatta bulunulmaz⁶⁷. Burada dikkat edilmesi gereken husus, tebligatın usule ve kanuna uygunluğudur⁶⁸. Çünkü tebligat usulsüz ise mağdur veya şikâyetçinin duruşmaya yeniden çağrılmaları gerekmektedir. Eğer mağdur veya şikâyetçi adres bildirmemişse ve adresleri tespit edilemiyorsa dinlenmeleri zorunlu olanlar hakkında mahkeme tarafından adres araştırması yapılmalıdır. Ancak adrese dayalı nüfus sisteminde mağdur veya şikâyetçinin adresine ulaşılabilir ise tebligata yarar adres araştırmasına lüzum bulunmamaktadır. Mahkeme tarafından bu adrese yapılan tebligat geçerlidir⁶⁹. Yargıtay, kovuşturma evresinde çıkartılan

65 5607 sayılı Kaçakçılık Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca Gümrük Müdürlüğünün, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 162. maddesi gereğince Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca Maliye Bakanlığının usulüne uygun başvuruları halinde kamu davasına katılacakları açıkça düzenlendiğinden, belirtilen kurumların suçtan doğrudan zarar görüp görmediklerine bakılmaksızın, anılan Kanunlar uyarınca duruşmalardan haberdar edilmeleri gerekmektedir.

66 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca ilgili Bakanlığın duruşmalardan haberdar edilme zorunluluğu bulunup bulunmadığına ilişkin içtihat aykırılığının giderilmesi için **Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu** toplanmış, Büyük Genel Kurul tarafından 13.12.2019 tarihli ve 2019/6 esas, 2019/7 karar sayılı kararıyla içtihatlar birleştirilmiş, 6284 sayılı Kanun'un 20/2. maddesi uyarınca, bu Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili olarak açılan ceza davalarında, kovuşturma evresinde mahkemesince, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının davadan haberdar edilmesinin zorunlu olmadığı kabul edilmiştir. YKD., Cilt: 46, Sayı 3, Mart 2020, s. 645-674.

67 CMK'nın 235/2. maddesine göre, soruşturma evresinde bildirilen adrese çıkartılan çağrıya rağmen gelmeyen kimseye yeniden tebligat yapılmaz.

68 **Yargıtay 2. Ceza Dairesi** 11.03.2015 tarihli ve 2015/3102 esas, 2015/5171 karar sayılı ilamında, 'suçtan doğrudan zarar gören yakının şirketin "kovuşturma evresinde duruşmalardan haberdar edilme" ... hakkının bulunduğu, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 11. maddesinin "vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır" şeklindeki hükmü uyarınca, yakının şirketin vekaletname ile yetkili kıldığı avukatlardan birisine duruşma gününü bildirir davetiyenin gönderilmesi gerektiği gözetilmeden, yakının şirket çalışanı L.Y.'a yapılan usulsüz tebligat ile yetinilip yargılamaya devam edilerek hüküm kurulması suretiyle, 5271 sayılı CMK'nın 234/1-b maddesine aykırı davranılması' gerekçesiyle yerel mahkemece verilen hükmün bozulmasına karar vermiş ve tebligatın kanuna uygun olması gerektiğini vurgulamıştır.

69 19.02.1959 tarihli, 10139 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren 7201 sayılı Tebligat

çağrı kâğıdının, soruşturma evresinde bildirilen adresten farklı bir adrese gönderilmesini, CMK'nın 234/1-b maddesindeki hakların kullanılamaması nedeniyle bozma nedeni olarak kabul etmiştir⁷⁰.

Mağdur onsekiz yaşından küçük, sağır, dilsiz veya meramını anlatamayacak kadar malûl olur ise şahsa sıkı sıkıya bağlı olan şikâyet hakkının kullanılabilmesi için duruşmaya kanuni temsilcisinin de çağrılması gerekmektedir⁷¹. Kanuni temsilcisinin yargılamanın tarafı olması, başka bir ifadeyle sanık sıfatıyla yargılanması halinde ise sanık ile mağdur arasında menfaat çatışması bulunduğundan mağdurun haklarının korunması ve temsilinin sağlanması için 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 426 ve devamı maddeleri uyarınca temsil kayyımı atanması gerekmektedir. Temsil kayyımı atanmadan yargılama yapılarak karar verilmesi halinde ise kararın mağdura tebliğ edilmesi zorunlu olduğundan⁷², öncelikle Sulh Hukuk Mahkemesine yazı yazılarak mağdura temsil kayyımı atanması sağlanması, sonrasında ise gerekçeli kararın atanan temsil kayyımına tebliğ edilmesi gerekmektedir⁷³.

İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada bir defa dinlenebilir. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu haller saklıdır. Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Yargıtay uygulamalarında da yaşı küçük olan mağdurun dinlenmesi sırasında psikiyatri, psikoloji,

Kanunu'nun 21. maddesine -11.01.2011 günlü, 6099 sayılı Kanunun 5. maddesi ile- ikinci fıkra olarak eklenen hükme göre; "Gösterilen adres muhatabın adres kayıt sistemindeki adresi olup, muhatap o adreste hiç oturmamış veya o adresten sürekli olarak ayrılmış olsa dahi, tebliğ memuru tebliğ olunacak evraki, o yerin muhtar veya ihtiyar heyeti azasından birine veyahut zabıta amir veya memurlarına imza karşılığında teslim eder ve teslim edenin adresini ihtiva eden ihbarnameyi gösterilen adresteki binanın kapısına yapıştırır. İhbarnamenin kapıya yapıştırıldığı tarih, tebliğ tarihi sayılır".

70 **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin** 01.04.2014 tarihli ve 2013/25832 esas, 2014/13245 karar sayılı ilamı.

71 Onbeş yaşından küçük olup ayırt etme gücü bulunmayan mağdurun kanuni temsilcisinin duruşmalardan haberdar edilmemesi halinde, mağdurun yaşı itibariyle onu temsilen davaya katılma ve kanun yoluna başvurma hakkı bulunan velisine gerekçeli kararın tebliğinde zorunluluk bulunmaktadır. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir. **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin** 15.05.2019 tarihli ve 2018/10715 esas, 2019/9815 karar sayılı ilamı.

72 Kanun koyucu, CMK'nın 234/1-b1. maddesine aykırı davranılması halinde bu hukuka aykırılığın telafisine imkân sağlayacak şekilde bir düzenlemeye yer vermiş ve anılan Kanun'un 260. maddesi uyarınca "katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanlara" kanun yoluna başvurma hakkı tanımıştır. Kanun yoluna başvurulabilmesi için yargılama sonucunda verilen kararın aynı Kanun'un 35. maddesi uyarınca tebliği gerekmektedir.

73 **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin** 03.12.2018 tarihli ve 2018/3653 esas, 2018/18723 karar sayılı ilamı.

tıp veya eğitim alanında uzman bir kişinin bulundurulmaması, mutlak bozma nedeni olarak görülmektedir⁷⁴.

2. Kamu Davasına Katılma Hakkı

Suç nedeniyle devletin yanı sıra gerçek kişilerin de zarar görmüş olması, fertlerin kovuşturma evresinde bir sınıfta takınılabilmesini mümkün kılmaktadır. Her ne kadar kovuşturmayı, devletin bazı makamları eliyle yapması kabul edilmiş ise de mağdur veya suçtan zarar gören şikâyetçi tarafından bu makamların kovuşturmasının yeterli görülmemesi mümkündür. İddia makamını kamuyu temsil eden Cumhuriyet savcısı ile birlikte mağdur veya suçtan zarar gören şikâyetçi ferdin işgal etmesi, kamu davasına katılma şeklinde mümkün olmaktadır⁷⁵. Bizzat mağdur veya suçtan zarar görenin soruşturma evresinde araştırma işlemlerini yapması, kovuşturma evresinde ise iddia makamını yalnız olarak doldurması mümkün değildir. Bu kişiler genel olarak soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ancak belirli işlemlerde hazır bulunabilirler⁷⁶.

Mağdur olan veya suçtan zarar gören şikâyetçiyi korumayı amaçlayan düzenlemelerden en önemlisi katılma müessesesidir. Kamu davasına katılma (müdahale) hakkı, CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "b-2" bendinde kabul edilmiştir. Anılan Kanun'un 237/1 maddesine göre mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu⁷⁷ olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilineceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler. Kamu davasına katılma halinde müdahil, ceza muhakemesine katılan birisi olarak kendi şahsi hak ve menfaatlerini korumak ve gözetmek için uğraştığı gibi hakkında dava açılan sanığın mahkûm olması ve hakkında güvenlik tedbirine hükmolunması için de çaba sarf eder ve kanun tarafından kendisine tanınan haklarını kullanır⁷⁸. Kovuşturma evresinde suçtan zarar gören, kendine özgü haklarla donatılmış kişi olarak Cumhuriyet savcısının yanında kamu davasına dâhil olmaktadır⁷⁹. Bu suretle, yargılamada iddia makamı olan Cumhuriyet savcısının yanında,

74 **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin** 09.03.2016 tarihli ve 2016/1897 esas, 2016/6238 karar sayılı ilamı; **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin** 15.12.2015 tarihli ve 2015/8556 esas, 2015/11720 karar sayılı ilamı; **Yargıtay 5. Ceza Dairesinin** 13.02.2007 tarihli ve 2006/12163 esas, 2007/966 karar sayılı ilamı.

75 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 127.

76 ŞAHİN, s. 119.

77 Malen sorumlu, CMK'nın 2. maddesine göre, yargılama konusu için hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddi ve mali sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişiyi ifade eder.

78 ÜNVER/HAKERİ, s. 323.

79 ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 236-237.

suçtan zarar gören bireyin kovuşturmada söz sahibi olması, devlet (savcı) ve birey (katılan) arasında yasal bir işbirliği sağlamaktadır⁸⁰.

Davaya katılma, kovuşturma evresinde suçtan zarar gören mağdurun, suç oluşturan eylemi gerçekleştiren failden şikâyetçi olduğunu yazılı veya sözlü olarak mahkemeye bildirmesi ve davayı takip etme iradesini duruşma tutanaklarına yansıtmasıyla gerçekleşmektedir. Davayı takip etme iradesi, duruşmaları takip etme zorunluluğu olarak değil, kamu davasının tarafı olma iradesi olarak anlaşılmalıdır. Bir kimsenin davaya katılmasına karar verilebilmesi için öncelikle kendisinin açık veya örtülü bir talebi olmalıdır⁸¹. Ceza yargılamasında kamu davasına katılma talebinin üç şekilde yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Öncelikle kovuşturma evresinde dilekçe verilerek bu hak kullanılabilir. Yazılı bir talep bulunmuyorsa suçtan zarar gören şikâyetçinin duruşmalar sırasında sözlü olarak katılma iradesini açıklaması halinde, mahkeme tarafından davaya katılmasına karar verilecektir⁸². Son olarak suçtan zarar görenin duruşmada şikâyetçi olduğunu bildirmesi üzerine mahkeme tarafından CMK'nın 238/2 maddesi uyarınca davaya katılmak isteyip istemediği sorulacak, sonucuna göre suçtan zarar görenin talebi karara bağlanacaktır⁸³. Şikâyetçi olan suçtan zarar gören hukuki altyapıya sahip olmadığından, mutlaka *"katılmak istiyorum"* veya *"davaya müdahil olmama karar verilsin"* tarzında bir ifade kullanmasını beklememek gerekir. Failin cezalandırılması istemesi, davayı takip etme iradesini ortaya kayacak şekilde tanık dinletmek istemesi veya keşif talep etmesi bile örtülü bir katılma talebi olarak değerlendirilmelidir⁸⁴.

Kanun yolu incelemesinde kural olarak katılma isteminde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde usulüne uygun şekilde katılma isteminde bulunulmuş olmasına rağmen mahkeme tarafından katılma istemi ile ilgili olumlu veya olumsuz bir karar verilmediyse ve başka inceleme yapılmasına lüzum bulunmuyorsa⁸⁵ kanun yolu mercii

80 YURTCAN Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 185.

81 ÜNVER/HAKERİ, s. 324.

82 Mülga CMUK'un 365. maddesinde katılma usulü yazılı şekil şartına tabi tutulmuşken CMK'nın 237 ve 238. maddeleri şekil şartını kaldırmış, yazılı olarak katılma isteminin yanı sıra, sözlü talebi de yeterli görmüştür. KOCA Mahmut, *"Temyiz Yolunda Davaya Katılma"*, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 5, Sayı 18, Ankara 2014, s. 12.

83 KOCA, s. 12.

84 **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi**, 12.09.2012 tarihli ve 3370/6439 ve 08.10.2015 tarihli ve 3239/4773 sayılı ilamlarında sanığın cezalandırılmasına ilişkin talepleri, 26.09.2012 tarihli ve 3371/6860 sayılı ilamında tanık listesi verilmesini, 18.02.2015 tarihli ve 4593/792 sayılı ilamında ise sanıkların tutuklanmalarına ve cezalandırılmalarına dair istemi dikkate alarak suçtan zarar gören şikâyetçilerin CMK'nın 237/2 maddesi uyarınca davaya katılmalarına karar vererek inceleme yapmıştır.

85 Temyiz incelemesi aşamasında herhangi bir inceleme ve araştırma yapılmadan karar

tarafından katılma kararı verilip⁸⁶ buna göre inceleme yapılabilir⁸⁷. İlk derece mahkemesi tarafından davayı neticelendiren hüküm kurulduktan sonra, katılan sıfatını alabilecek şekilde suçtan zarar gören kimse, katılma isteminde bulunup hükmü kanun yoluna götürürse temyiz istemi kabul edilecek, ancak duruşmalara usulüne uygun çağrılmayan mağdurun CMK'nın 234. maddesindeki haklarını kullanamadığından davaya katılmasına kanun yolu aşamasında karar verilemeyecektir⁸⁸. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun bu görüşüne karşılık aksi yönde gelişen Yargıtay Ceza Dairesi kararları da bulunmaktadır⁸⁹.

CMK'nın 234. maddesinin 2. fıkrası uyarınca görevlendirilen zorunlu vekil ile mağdurun kanuni temsilcileri olan anne ve babasının, şikâyet veya davaya katılma konusunda iradelerinin çelişmesi halinde, mağdurun kanuni temsilcilerinin beyanlarına üstünlük tanınması gerekmektedir⁹⁰. Çünkü katılma konusunda ayırt etme gücü olmayan mağdur çocuğun, duruşmalarda vekil ile temsil ettirilmesi için her aşamada kanuni temsilcisinin vekâletname vererek bir vekil ile anlaşması mümkündür.

verilebiliyorsa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin 6. maddesinde düzenlenen makul sürede yargılanma ilkesi de dikkate alınarak katılma kararı verilmeli, ancak araştırma zorunluluğunun doğduğu ahvalde bu husus bozma nedeni yapılmalıdır. **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun** 13.05.2014 tarihli ve 2013/8-121 esas, 2014/254 karar sayılı ilamı.

86 CMK'nın 237/2. maddesine göre, "Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karar bağlanır".

87 **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi**, 27.03.2017 tarihli ve 2015/5491 esas 2017/934 karar sayılı dosyasını incelerken "maktulün kardeşleri M.O., N.O., A.O. ve E.O.'nun 29/06/2012 tarihi oturum sırasında sanıktan şikâyetçi olduklarından bahisle davaya katılma talebinde buldukları, katılma talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmediği anlaşılma, maktulün kardeşlerinin kasten öldürme suçundan doğrudan zarar görmeleri ve bu hususta herhangi bir inceleme ve araştırma yapılmasına lüzum bulunmaması medeniyle maktulün kardeşlerinin 5271 sayılı CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca açılan kamu davasına katılmalarına" karar vererek inceleme yapmıştır.

88 **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun** (YCGK) 25.04.2017 tarihli ve 2016/1-1102 esas, 2017/248 karar sayılı ilamı.

89 "Müşteki M.T.C.'nin soruşturma aşamasında sanıktan şikâyetçi olduğunu beyan ettiği, **müşteki vekilinin hükmü aleyhe temyiz ederek katılma iradesini göstermiş olduğunun tespiti** ile kasten yaralama suçu nedeniyle suçtan zarar görme ihtimali bulunan müştekinin CMK'nın 237/2 ve 260. maddesi uyarınca davaya katılan, vekilinin katılan vekili olarak kabulüne karar verilerek inceleme yapılmıştır. **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin** 11.04.2019 tarihli ve 2019/932 esas, 2019/7960 karar sayılı ilamı.

90 **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin** 21.01.2020 tarihli ve 2019/4078 esas, 2020/572 karar sayılı ilamında, "Kayden 01.01.2005 doğumlu mağdur Ç... ile 03.02.2002 doğumlu mağdur M... nin suç tarihlerinde on beş yaşından küçük olup, velayet haklarına sahip babaları müştekiler R... ile M... nin ilk derece mahkemesindeki duruşma ifadelerinde şikâyetçi olmadıklarını beyan etmeleri karşısında, yaş küçüklüğü nedeniyle tayin edilen vekilin davaya katılma hakkı bulunmadığı gibi mahkemece verilen katılma kararının da bu hakkı vermeyeceği" vurgulanmıştır.

Bu durumda ihtiyari vekili bulunan çocuk mağdura baro tarafından vekil atanamayacağından kanuni temsilcinin iradesine öncelik verilmesi gerekliliği kabul edilmelidir⁹¹. Bunun yanı sıra, ayırt etme yeteneği bulunmayan mağdur çocuk ile kendisine baro tarafından atanan zorunlu vekilin iradelerinin çelişmesi halinde, mağdurun kanuni temsilcilerinin duruşmada dinlenerek sanıktan şikâyetçi olup olmadıkları saptanıp sonucuna göre mağdur vekilinin katılma talebinin karara bağlanması gerekmektedir⁹².

Tüzel kişiler, kanun yolu başvurusunda başvurabilecekler arasında açıkça sayılmamış ise de CMK'nın 249. maddesinin 2. fıkrasındaki düzenleme⁹³ karşısında dolaylı olarak kanun yoluna başvurabilecekleri kabul edilmiştir⁹⁴. Bu bağlamda tüzel kişilerin açılan kamu davalarına katılmalarına karar verilmesine de engel bulunmamaktadır. Örneğin suç teşkil eden haksız rekabet eylemi nedeniyle haksız bir şekilde şirketin pazar payının önemli ölçüde azalmasına sebep olan diğer şirketin suç teşkil eden eylemi nedeniyle açılan kamu davasında, pazar payının azalması nedeniyle mali açıdan zarar gören şirket tüzel kişiliğinin hukuki statüsü mağdur olarak değil suçtan zarar gören olarak kabulü gerekmektedir. Bu gibi durumlarda, CMK'nın 234. maddesinde düzenlenen ve sadece mağdur olan şikâyetçiye tanınmış haklardan “suçtan zarar gören” olarak tüzel kişilerin de yararlanması gerekir. Burada şikâyeti geniş manada yorumlayarak sadece şikâyete tabi suçlarda değil re'sen soruşturulan suçlarda da suçtan zarar görenin başvurusu şikâyet olarak değerlendirilmeli ve katılma hakkı da kabul edilmelidir⁹⁵. Yargıtay Ceza Daireleri de benzer yorumlar yaparak tüzel kişilerin suçtan zarar görmeleri halinde açılan kamu davasına katılmalarını kabul etmektedir⁹⁶.

Yargıtay istikrarlı olarak, suç teşkil eden eylemlerde tüzel kişiliğin dolaylı zarar görmesini katılma hakkı için yeterli görmeyip doğrudan

91 **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun** 20.05.2014 tarihli ve 2013/14-287 esas, 2014/273 karar; 02.12.2014 tarihli ve 2014/3-28 esas, 2014/537 karar sayılı ilamları.

92 **Yargıtay 6. Ceza Dairesinin**, 02.05.2016 tarihli ve 2013/32517 esas, 2016/3712 karar sayılı ilamı.

93 CMK'nın 249/2. maddesine göre, “Tüzel kişinin organ veya temsilcisi bu Kanunun katılana ve sanığa sağladığı haklardan yararlanır”.

94 ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 248-249.

95 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 124.

96 **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi** 21.01.2014 tarihli ve 5848/111 sayılı ilamında “...Sağlık ve Hayat Sigorta A.Ş.'nin sadece dolandırıcılığa teşebbüs suçundan açılan dava yönünden suçtan zarar gören sıfatıyla davaya katılma hak ve yetkisi bulunduğu, nitelikli şekilde insan öldürme suçundan açılan davaya katılma hak ve yetkisi bulunmadığı...”, şeklinde karar vererek bahsi geçen şirketi zarara uğratma girişiminde bulunan sanıklar hakkında dolandırıcılığa teşebbüsten açılan davaya tüzel kişiliğin katılmasına imkân tanırken vuku bulan ölüm olayı nedeniyle aynı sanıklar hakkında öldürme suçundan açılan davada tüzel kişiliğin zarar görmediğini vurgulayarak katılma hakkının bulunmadığını belirtmiştir.

doğruya zarar görülmesi gerekliliğini vurgulamaktadır⁹⁷. Tüzel kişiliğin özel veya kamu tüzel kişisi olması arasında bir fark bulunmamaktadır. CMK'da, mağdur, gerçek ve tüzel kişilerin kamu davasına katılma haklarının⁹⁸ olduğu hüküm altına alındığından önemli olan suçtan zarar görenin gerçek veya tüzel kişi olması değil tüzel kişiliğin suçtan doğrudan zarar gören olmasıdır⁹⁹. Bu çerçevede kamu kurumlarının da suçtan zarar görmeleri koşuluyla davaya katılmalarına karar verilebilir¹⁰⁰. Failin, devlet ormanından izinsiz ağaç kesmesi halinde Orman Genel Müdürlüğünün, tefecilik yaparak hazineyi zarar uğratması halinde ise Maliye Bakanlığının açılan davalara CMK'nın 237/1 maddesi uyarınca katılma hakları vardır. Bazı kanunlarda ise katılma hakkı özel olarak düzenlenmiştir¹⁰¹.

Suçta konu eylemin gerçekleşmesi nedeniyle mağdur olan ya da eylemden zarar gören kişiler kovuşturma evresinde şikâyetlerinden vazgeçebilecekleri gibi davaya katılma haklarından da vazgeçebilirler. CMK'nın 243/1 maddesine uyarınca katılan vazgeçerse veya ölürsa

- 97 **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi** 16.04.2014 tarihli ve 5332/2497 sayılı ilamında, ... Barosuna kayıtlı bir avukatın öldürmeye teşebbüs eyleminin mağduru olduğu bir olayda, ... Barosunun suçtan doğrudan doğruya zarar görmediğinden ve hükümlü temiz etme hakkı bulunmadığından baro vekilinin temyiz isteminin reddine hükmetmiştir. **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin** 18.02.2019 tarihli ve 2019/1115 esas, 2019/3125 karar sayılı ilamında da "Sağlık Bakanlığı personeli olan katılanlara yönelik kasten yaralama suçu bakımından Sağlık Bakanlığının doğrudan suçtan zarar gören sıfatı bulunmadığından Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Kurumu açısından verilen katılma kararının hükümsüz olduğu, bu nedenle Sağlık Bakanlığının Kamu Hastaneleri Kurumunun 5271 sayılı CMK'nın 260. maddesi uyarınca kanun yoluna başvurma hakkı bulunmadığından, vekilinin temyiz isteminin 1412 sayılı CMUK'un 317. maddesi gereğince REDDİNE" karar verilmiştir.
- 98 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu** 31.05.2016 tarihli ve 2015/8-992 esas, 2016/290 karar sayılı ilamında, kamu davasına katılmak için aranan "suçtan zarar görme" kavramının "suçtan doğrudan zarar görmüş bulunma hali" olarak anlaşılıp uygulanması gerektiğini belirtmiştir.
- 99 Sanık İ.'nin, mağdur H.'yi, katılma talep eden şirketin müştemilatında kasten öldürmeye teşebbüs ettiği olayda, **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi** 25.04.2016 tarihli ve 3705/2140 sayılı ilamı ile Taşit Muayene İstasyonları İşl. A.Ş.'nin davalara katılma hakkı bulunmadığından vekillerinin temyiz isteminin reddine karar vermiş, ilgili şirketin suçtan doğrudan doğruya zarar görmediğini vurgulamıştır.
- 100 09.01.2002 tarihli, 24635 sayılı RG. ile yürürlüğe giren 4733 sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanuna Muhalefet suçundan verilen bir karar üzerine yapılan incelemede, **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi** 17.06.2014 tarihli ve 2282/3541 sayılı ilamında, suçtan doğrudan zarar gören ve yargılamaya katılma hakkı bulunan kurum olan Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumunun duruşmadan haberdar edilip kurum temsilcisinin şikâyet ve delillerinin tespiti, davaya katılmak isteyip istemediğinin sorulması, davaya katılma isteğinin bulunması halinde CMK'nın 238/3 maddesi uyarınca bir karar verilmesi gereğinden yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir.
- 101 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine dair Kanun'un 20/2 ve ilgili yönetmeliğin 46. maddesine göre, "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı), gerekli görmesi halinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan ve herhangi bir şekilde haberdar olduğu cezai ve hukuki davaya müdahil olarak katılabilir".

katılma hükümsüz kalacaktır. Anılan maddede, suçtan zarar görenin katılma hakkını kazanmasından sonra, katılmadan vazgeçmesi veya ölmesi hali düzenlenmiştir. Kovuşturma evresinde yapılan duruşmalarda şikâyeti devam eden, ancak davaya katılmak istemeyen mağdurun, sonraki oturumlarda davaya katılma talebinde bulunması mümkündür. Kovuşturma evresinde şikâyetçi olmadığını bildiren suçtan zarar görenin davaya katılmasına ise karar verilemez. Ancak soruşturma evresinde şikâyetinden vazgeçmesine rağmen, kovuşturma evresinde şikâyetçi olan suçtan zarar görenin davaya katılma hakkı bakidir. Çünkü CMK'nın 243/1 maddesi, davaya katılan mağdurun bu hakkından vazgeçmesini düzenlediğinden, kovuşturma evresinin her aşamasında şikâyeti devam eden mağdurun katılma talebinde bulunmasına engel bir hal bulunmamaktadır¹⁰². Davaya katılmasına karar verilen müdahil, şikâyetinden vazgeçerse katılma hükümsüz kalır¹⁰³. Bu nedenle kovuşturma aşamasında şikâyetinden vazgeçen mağdur, yargılama sonucunda kurulan hükmü temyiz etme hak ve yetkisini de kaybetmektedir¹⁰⁴. Katılmanın hükümsüz kalacağı ikinci ihtimal, katılanın ölmesidir. Ancak ölüm halinde, ölen katılanın haklarını takip etmek üzere mirasçılarının davaya katılma hakları olduğu unutulmamalıdır¹⁰⁵.

3. Tutanak ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı

CMK'nın 234. maddesinin ikinci fıkrasının "b-3" bendine göre, mağdur ve şikâyetçinin kovuşturma evresinde de tutanak ve belgelerden örnek isteme hakları vardır. Soruşturma evresinde soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla suret alabilen mağdur ve şikâyetçi, kovuşturma aşamasında herhangi bir sınırlama olmaksızın bizzat bu haklarını kullanabileceklerdir¹⁰⁶.

102 **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun** 02.07.2014 tarihli ve 2013/15-289 esas, 2014/342 karar sayılı ilanı.

103 **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi** 01.03.2012 tarihli ve 4712/1363 sayılı ilamında, sanıklar hakkında kamu davası açıldıktan sonra mağdurun şikâyetinden vazgeçmesi karşısında, katılma hükümsüz kaldığından mağdur vekilinin temyiz isteminin reddine karar vermiş ve katılma hükümsüz kaldığından mağdur vekiline vekalet ücreti verilmesi isabetsizliğinden yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir.

104 **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun** 02.06.2015 tarihli ve 2014/12-817 esas, 2015/190 karar sayılı ilanı.

105 KOCA, s. 14.

106 CMK'nın ilk halinde, kovuşturma aşamasında da mağdur ve şikâyetçinin ancak vekilleri aracılığı ile tutanak ve belgelerden örnek isteme hakları düzenlenmişken Anayasa Mahkemesi bu maddedeki "vekili aracılığı ile" ibaresini hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirip Anayasanın 2. ve 36. maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir. **Anayasa Mahkemesinin** 17.05.2012 tarihli ve 37/69 sayılı kararı (21.07.2012 tarihli, 28360 sayılı R. G.).

CMK'nın "mağdur ile şikâyetçinin hakları" başlıklı 234. maddesinde, mağdur ve şikâyetçiye kovuşturma evresinde tutanak ve belgelerden örnek isteme hakkı tanınmıştır. Mağdur veya şikâyetçinin anılan haklarını kullanabilmeleri için davaya müdahil olarak katılmaları da zorunlu bir koşul olarak öngörülmemiştir¹⁰⁷. Ancak mağdur veya şikâyetçinin, davaya katılmamaları halinde kendilerine mahkemece re'sen tutanak ve belgelerden örnek verilmesi gerekmemekte ise de davaya katılmaları halinde mahkemece hükme esas alınması gereken belgelerin örneklerinin tefhim veya tebliğ edilmesi gerekmektedir. Yargıtay "hâkim havalesi bulunmayan ve beraat hükmüne esas alınan yeminli mali müşavir M... K... 'ye ait bila tarihli bilirkişi raporu duruşmada okunmayarak, katılan vekiline bir örneği verilerek beyanda bulunma imkânı tanınmayarak" CMK'nın 234. maddesine aykırı davranılmasını, bozma nedeni olarak gösterilmiştir¹⁰⁸. Katılmadan önce verilen kararların ve katılma tarihinden önce dosyaya konulan hükme esas alınacak belgelerin ise katılana veya vekiline tebliğ edilmesine ise lüzum bulunmamaktadır¹⁰⁹.

4. Tanıkların Davetini İsteme Hakkı

Kovuşturma aşamasında mağdur veya şikâyetçi, duruşmalarda tanık dinletmek isteyebilirler. Bu hak, delillerin toplanmasını isteme hakkı ile uyumlu olarak düzenlenmiştir. Başka bir ifadeyle soruşturma evresindeki delilleri toplatma talebi ile kovuşturma evresindeki tanık dinletme istemi arasında aslında pratik bir fark bulunmamaktadır. Her iki evrede de mağdur veya suçtan zarar gören toplanması gereken bir delil olduğunu düşünüyorlarsa anılan hak kapsamında bu delilin toplanıp evrak arasına alınması için talepte bulunacaklardır¹¹⁰.

CMK'nın 234. maddesinin 2. fıkrasının "b-4" bendinde düzenlenen tanıkların davetini isteme hakkını, mağdur veya şikâyetçi aynı Kanun'un 178. maddesindeki usule göre kullanabilirler. Buna göre, mahkeme başkanı veya hâkimden, tanık veya uzman bilirkişi çağrılmasını sözlü olarak veya dilekçe ile isteyebilme ve bu istem reddedildiğinde, o kimseleri mahkemeye bizzat getirip dinletebilme hakkına sahiptirler¹¹¹. CMK'nın

107 Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 01.04.2013 tarihli ve 2013/2-434 esas, 2014/157 karar sayılı ilamı.

108 Yargıtay 23. Ceza Dairesinin 28.03.2016 tarihli ve 2015/6335 esas, 2016/3560 karar sayılı ilamı.

109 ÇINAR Ali Rıza, "Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, Cilt 21, Özel Sayı, İzmir 2019, s. 2825.

110 ŞAHİN, s. 119.

111 "Mağdure ile sanığın anlatımları, adli rapor ve tüm dosya kapsamı dikkate alınarak, sanık müdafinin tanık G... 'nin dinlenmesi talebine yönelik 28/12/2015 tarihli dilekçesinin reddedilmesinin ardından, müdafinin adı geçeni mahkemede hazır etmesine rağmen

178. maddesinin metninde bu haktan sadece katılanın yararlanacağı açıkça belirtilmiştir¹¹² ise de kanaatimizce aynı Kanun'un 234/1-b-4. maddesindeki düzenleme karşısında bu haktan mağdur ve şikâyetçinin de davaya katılmamış olsalar dahi yararlanabilmeleri gerekmektedir. Çünkü şikâyetçi olup aynı zamanda suçtan zarar görenlerin, kovuşturma evresinde tanık dinletmek isteyerek davayı takip iradelerini yansıtmaları aynı zamanda davaya katılma talebi olarak değerlendirilmelidir. Yargıtay Ceza Daireleri de müştekinin davayı takip iradesini açıkça göstermesi halinde, bu iradenin davaya katılma istemi olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedirler¹¹³.

5. Avukat Yardımından Yararlanma Hakkı

Mağdur ve şikâyetçi kovuşturma evresinde "ihtiyari vekillik" veya "zorunlu vekillik" yoluyla duruşmalarda kendilerini avukat olan vekil aracılığı ile temsil ettirebilirler. Zorunlu vekillik CMK ile mevzuata dahil edilmiş olup, kanundan kaynaklanmaktadır. İhtiyari vekillik ilişkisi ise sözleşmeden veya kanundan doğabilir. Sözleşmeden kaynaklanan ihtiyari vekillik ilişkisi mağdurun veya şikâyetçinin kendi iradesi ve Noter aracılığında düzenleteceği vekâletname ile kurulabilir. Burada mağdur ile ihtiyari vekil arasında kurulan ilişki bir sözleşmeye dayanmakta olup, tayin olunan vekil, vekâletname sözleşmesi kapsamındaki tüm davalarda mağdur veya şikâyetçiyi vekil sıfatıyla duruşmalarda temsil edebilirler.

Kanundan kaynaklanan ihtiyari vekillik ise CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "b-5" bendinde düzenlenmiştir. Buna göre, mağdur ve şikâyetçinin, cinsel saldırı suçundan veya alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezası gerektiren bir suçtan mağdur olmaları halinde, duruşmalarda kendileri temsil etmeleri için barodan vekil görevlendirilmesini isteme hakları bulunmaktadır¹¹⁴. Anılan bent gereğince mağdur veya şikâyetçiye istemi halinde vekil görevlendirileceği düzenlemesi yapılmıştır. Kanundan doğan ihtiyari vekillik olarak adlandırabileceğimiz bu haller kanunda sınırlı olarak sayılmış, cinsel saldırı suçu veya alt sınırı beş

tanığın dinlenilmemesi suretiyle 5271 sayılı CMK'nın 178. maddesine aykırı davranılması bozma nedeni yapılmıştır". **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin** 29.06.2016 tarihli ve 2016/4161 esas, 2016/6423 karar sayılı ilamı.

112 CMK'nın 178/1. maddesine göre, "Mahkeme başkanı veya hâkim, sanığın veya katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin çağırılması hakkındaki dilekçeyi reddettiğinde, sanık veya katılan o kişileri mahkemeye getirebilir. Bu kişiler duruşmada dinlenir".

113 **Yargıtay 8. Ceza Dairesinin** 05.12.2007 tarihli ve 1728-8599 sayılı ilamı ve benzer yönde **Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin** 26.09.2012 tarihli ve 3371-6860 sayılı ilamı.

114 Anılan düzenleme "Katılanın hakları" başlıklı CMK'nın 239/1. maddesi ile uyum içindedir. CMK'nın 239. maddesinin 1. fıkrasına göre, mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilir.

yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar yönünden mağdur olanların kendisine vekil atanmasını isteyebileceği kabul edilmiştir. Mağdur veya şikâyetçinin bu haktan yararlanabilmesi için vekâletname ile atadığı vekilinin bulunmaması ve mahkemeden kendisine vekil tayin edilmesini istemesi gerekmektedir. Bu çerçevede mağdur veya şikâyetçinin, alt sınırı beş yıl veya daha az hapis cezası öngörülen suçtan zarar görmeleri halinde, bu suç cinsel saldırı suçu değil ise talep etseler dahi kendilerine baro tarafından vekil tayin edilmeyecek, vekil istiyorlarsa ihtiyari vekillerini kendi imkânları ile temin edeceklerdir. Kovuşturma evresinde avukat yardımından yararlanma hakkı, mağdur veya şikâyetçinin soruşturma evresinde kendilerine avukat görevlendirilmesini isteme hakkı ile uyumlu olarak düzenlenmiştir.

CMK'nın 234. maddesinin 2. fıkrasında ise zorunlu vekillik sistemi öngörülmüştür. Zorunlu vekillik ilişkisi kanunun amir hükmü gereğince mağdur ile baro tarafından atanacak vekil arasında kurulmaktadır. Buna göre, mağdur onsekiz yaşından küçük, sağır, dilsiz veya meramını anlatamayacak kadar malûl olur ve ihtiyari vekili de bulunmazsa, talebi aranmaksızın vekil görevlendirilmesi için baro ile yazışma yapılmalıdır¹¹⁵. Kovuşturmaya konu eylem nedeniyle birden fazla kişinin mağdur olduğu olaylarda, tüm mağdurlara baro tarafından tek vekil görevlendirilmesi mümkün ise de mağdurlar arasında menfaat çatışması bulunduğu tespit edildiğinde ayrı ayrı vekil tayin edilmesi gerekmektedir¹¹⁶.

Yargıtay uygulamalarına göre mağdurun ifadesinin alındığı tarihte onsekiz yaşından küçük olması¹¹⁷, sağır ve dilsiz olması¹¹⁸, zihinsel engelinin bulunması¹¹⁹, atipik psikoz hastalığı nedeniyle çalışamaz durumda olduğunun belirtilmesi¹²⁰, TCK'nın 32/1 maddesi kapsamında akıl hastalığı olması¹²¹ halinde vekil eşliğinde beyanının alınması zorunlu görülmüştür. Kovuşturma evresinde, vekil atanmasının zorunlu olduğu hallerde, mağdurun şikâyetçi olup olmadığına veya katılma talebinde

115 ŞAHİN, s. 120.

116 BOZDAĞ, s. 138.

117 **Yargıtay 4. Ceza Dairesinin**, 06.04.2016 tarihli ve 2014/946 esas, 2016/6557 karar sayılı ilamı; **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin**, 22.01.2018 tarihli ve 2017/20537 esas, 2018/589 karar sayılı ilamı; **Yargıtay 18. Ceza Dairesinin**, 02.05.2016 tarihli ve 2015/23538 esas, 2016/9296 karar sayılı ilamı.

118 **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin**, 25.04.2017 tarihli ve 2017/1424 esas, 2017/2230 karar sayılı ilamı.

119 **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin**, 22.03.2016 tarihli ve 2015/23176 esas, 2016/7201 karar sayılı ilamı.

120 **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin**, 16.02.2016 tarihli ve 2015/24839 esas, 2016/3397 karar sayılı ilamı.

121 **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin**, 25.01.2016 tarihli ve 2015/23854 esas, 2016/1502 karar sayılı ilamı.

bulunup bulunmadığına bakılmaksızın¹²² iddianamenin kabulünden sonra vekili bulunmayan mağdura re'sen vekil görevlendirilmesinin istenmesi gerekmektedir¹²³. Onsekiz yaşından küçük mağdurun ifadesine başvurulmasına lüzum bulunmayan hallerde dahi duruşmalarda temsilinin sağlanabilmesi amacıyla kendisine vekil görevlendirilmesi zorunludur¹²⁴.

Kanaatimizce kovuşturma evresinde, dosya kapsamına veya mahkemenin gözlemine göre mağdurun, mahkeme huzurunda meramını anlatamayacağına ilişkin emareler varsa, bir vekil tayin ettirilerek onun refakatinde mağdurun beyanının alınması kanun kapsamına uygun olacaktır. Yargıtay bir kararında, sanık hakkında kasten yaralama suçundan TCK'nın 86/1 maddesi gereğince verilen cezanın, mağdurun özürlü olması nedeniyle aynı Kanun'un 86/3-b maddesi uyarınca artırıldığına anlaşılması karşısında, mağdura zorunlu vekil atanmasının sağlanarak beyanının vekili huzurunda alınması gerektiğini belirtmiştir¹²⁵. Zorunlu vekilin duruşmaya gelmemesi veya görevini yapmaması halinde ise mahkemece re'sen yeni bir vekil tayin ettirilmesi¹²⁶ ve atanmış yeni vekile tebligat yapılması gerekmektedir¹²⁷. Ancak suç tarihi itibarıyla yaşı küçük olan mağdurun, ifadesinin alınacağı tarihte onsekiz yaşını doldurması halinde zorunlu olarak vekil tayin ettirilmesine lüzum bulunmamaktadır. Yargıtay uygulamalarında da inceleme tarihi itibarıyla mağdurun onsekiz yaşını doldurduğunun tespiti halinde ifadesi sırasında onsekiz yaşını doldurmamış olsa dahi bu eksikliğin telafisi mümkün olmadığından bu husus bozma nedeni yapılmamaktadır¹²⁸.

122 Mağdurun onsekiz yaşından küçük, sağır ve dilsiz veya meramını anlatamayacak kadar malûl olması halinde CMK'nın 234. maddesinin 2. fıkrası uyarınca duruşmalarda vekil ile temsil ettirilmesi zorunludur. Bu nedenle mağdurun davaya katılıp katılmadığına bakılmaksızın vekilinin bulunmaması halinde barodan vekil tayin edilmesi istenmelidir. Anılan emredici hükme rağmen, "Katılanın hakları" başlıklı CMK'nın 239. maddesinin 2. fıkrasında, mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmayacağına belirtilmesi kanaatimizce yerinde bir düzenleme olmamıştır.

123 BOZDAĞ, s. 128.

124 "Olay tarihinde üç yaşında olan mağdur E.S.'yi temsil etmesi amacıyla vekil atanmayarak CMK'nın 234/2. maddesine muhalefet edilmesi" bozmayı gerektirmiştir. **Yargıtay 16. Ceza Dairesinin**, 30.09.2016 tarihli ve 2016/2930 esas, 2016/4895 karar sayılı ilamı.

125 **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin**, 20.02.2018 tarihli ve 2017/8225 esas, 2018/2647 karar sayılı ilamı.

126 **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin**, 03.03.2016 tarihli ve 2014/2054 esas, 2016/2136 karar sayılı ilamı.

127 **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin**, 31.03.2016 tarihli ve 2015/9995 esas, 2016/3170 karar sayılı ilamı.

128 **Yargıtay 20. Ceza Dairesinin**, 07.03.2016 tarihli ve 2015/14088 esas, 2016/1305 karar sayılı ilamı; **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin**, 14.06.2016 tarihli ve 2016/433 esas, 2016/5867 karar sayılı ilamı.

Mahkemece yaşı küçük olduğu için kendisine vekil tayin edilen mağdurun duruşmalar sırasında onsekiz yaşını doldurması ve vekil istememesi halinde zorunlu vekilin görevi sona erecektir¹²⁹. Ancak yaşı küçükken kendisine vekil ataması yapıldıktan sonra mağdur veya şikâyetçinin açıkça vekil istemediğini beyan etmemesi halinde, zorunlu vekilin görevi kovuşturma evresinin sonuna kadar devam edecektir. Her iki halde de zorunlu vekile yönetmelik gereğince belirlenen ücret devlet hazinesinden ödenecektir. Devlet hazinesinden ödenen bu ücret mahkemece yargılama giderlerine de eklenmeyecek, maliye hazinesi üzerinde bırakılacaktır¹³⁰.

Zorunlu vekillik müessesesinde, bağlı bulunduğu baro tarafından görevlendirilen avukat, mağdur veya şikâyetçiyi vekâletname ile temsil etmediğinden kovuşturma sonucunda sanık cezalandırılrsa dahi lehine avukatlık asgari ücret tarifesi uyarınca vekâlet ücretine hükmolunmayacaktır¹³¹. Mağdurun veya şikâyetçinin duruşmalarda kendisini -noter tarafından düzenlenen vekâletname sözleşmesi ile atadığı- ihtiyari vekil aracılığı ile temsil ettirmesi ve sanık/sanıklar hakkında mahkûmiyet hükmü kurulması halinde ise karar tarihi itibarıyla yürürlükte olan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca maktu vekâlet ücreti verilmesi gerekmektedir. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir¹³². Ancak, bu halde vekâletname verilerek ihtiyari şekilde tayin edilen vekil nedeniyle tayin edilecek vekalet ücretinin “katılan” sıfatını alması koşuluyla¹³³ bizzat mağdur veya şikâyetçiye verilmesi gerekmektedir. Katılan sıfatının alınması yeterli olmayıp, karar tarihi itibarıyla de halen sürmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, katılan sıfatı alınmasına rağmen sonraki oturumlarda şikâyetten vazgeçme nedeniyle katılma

129 **Yargıtay 6. Ceza Dairesi**, 27.04.2016 tarihli ve 2016/2024 esas, 2016/3518 karar sayılı ilamında, katılanın onsekiz yaşından büyük olarak ifadesinin alındığı oturumda vekil istemediğini beyan etmesi karşısında, zorunlu vekilin görevi sona erdiğinden zorunlu vekilin katılan vekili sıfatıyla yaptığı temyiz isteminin reddine karar vermiştir.

130 **Yargıtay 2. Ceza Dairesi**, 15.11.2017 tarihli ve 2015/11460 esas, 2017/11892 karar sayılı; **Yargıtay 3. Ceza Dairesi** ise 25.09.2017 tarihli ve 2017/6367 esas, 2017/11448 karar sayılı ilamları ile AİHS'nin 6/3-c maddesine açıkça aykırı olarak zorunlu vekil ücretinin yargılama giderine eklenmesini kanuna aykırı görülmüştür.

131 **Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin** 26.01.2016 tarihli, 2014/2209 esas, 2016/751 karar sayılı ilamında, yaşı küçük mağdureye CMK'nın 234/2 maddesi gereğince vekil tayin edildiği ve mağdure ile vekili arasında vekâletnameye dayalı bir ilişkinin bulunmadığı anlaşıldığından koşulları oluşmadığı halde vekâlet ücretine hükmolunması kanuna aykırı görülmüştür. Benzer şekilde **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin** 14.06.2017 tarihli ve 2016/17632 esas, 2017/8728 karar sayılı ilamı.

132 **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin** 10.01.2019 tarihli ve 2018/3859 esas, 2019/441 karar sayılı ilamı.

133 “Yargılamanın hiçbir aşamasında usulüne uygun verilmiş bir katılma kararı olmadığı gözetilmeden, sanık aleyhine vekalet ücretine hükmedilmesi” **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin** 10.04.2019 tarihli ve 2018/12270 esas, 2019/7765 karar sayılı ilamı.

sıfatı son bulmuş ise karar tarihi itibarıyla katılan olmadığından lehine vekâlet ücretine hükmolunmaması lazımdır.

6. Kanun Yollarına Başvurma Hakkı

Suç oluşturan eylem nedeniyle mağdur olup doğrudan doğruya zarar görenlerin kovuşturma evresinde hüküm kuruluncaya kadar, CMK'nın 237/1 maddesi uyarınca sanıktan şikâyetçi olup davaya katılmak istemeleri üzerine mahkeme tarafından kamu davasına katılmalarına karar verilecektir¹³⁴. Kamu davasına katılmış olmak şartıyla¹³⁵ mağdur veya şikâyetçi, CMK'nın 234. maddesinin 1. fıkrasının "b-6" bendine göre, davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yoluna başvurabilir. CMK'nın 260. maddesi ile uyumlu olarak düzenlenen bu hak sayesinde mağdur ve şikâyetçi, Cumhuriyet savcısından bağımsız olarak verilen kararlara karşı itiraz yoluna başvurabileceği gibi, hükümlere yönelik istinaf ve temyiz isteminde de bulunabilir.

Kanun yolları olağan ve olağanüstü kanun yolları olarak ikiye ayrılır. Kural olan olağan kanun yollarıdır, olağanüstü kanun yolları ise istisnayı teşkil eder. Hâkim veya mahkeme tarafından verilen kararlara karşı başvuru yolu ile nihai hükümlere yönelik açılan istinaf ve temyiz davaları olağan kanun yolları olarak değerlendirilirken, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı, kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yollarını oluşturur. Olağanüstü kanun yolları kesin olan karar veya hükümler yönünden yapılan başvuruları kapsamaktadır.

İtiraz, hâkim veya mahkemece verilen kararların, karardan zarar gören kişinin başvurusu üzerine, farklı bir merci tarafından yeniden incelenmesine olanak tanıyan bir kanun yoludur. Kural olarak itirazın konusu hâkim kararları¹³⁶ iken, istisna olarak mahkeme ara kararlarına da itiraz edilebilir. Ancak mahkemenin nihai kararından önce verdiği ara kararlarına itiraz edilebilmesi için, kanunda itiraz yoluna başvurulabileceğinin açıkça gösterilmiş olması gerekmektedir¹³⁷. Suçtan zarar görenler soruşturma

134 ŞAHİN, s. 124.

135 **Yargıtay 22. Ceza Dairesi**, 06.05.2015 tarihli ve 2015/894 esas, 2015/587 karar sayılı ilamında, "CMK 234/1 maddesi gereğince şikâyetçinin davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakkının bulunduğu" belirterek duruşmalarda davaya katılmak istemediği için hakkında katılma kararı verilmeyen müştekinin temyiz talebinin reddine karar vermiştir.

136 Kanunda aksi belirtilmiş olmadıkça, soruşturma evresinde verilen sulh ceza hâkiminin kararları, naip hâkim kararları, istinabe olunan hâkim kararları ve mahkeme başkanı sıfatıyla verilen kararlar itiraz yoluna başvurulabilecek hâkim kararlarıdır. CENTEL/ZAFER, s. 743.

137 CENTEL/ZAFER, s. 743.

evresinde sulh ceza hakimliği tarafından verilen her türlü karara itiraz edemeseler de, kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin karar karşı itiraz hakları vardır¹³⁸.

İstinaf kanun yolu bir dava olduğundan talep üzerine açılır. “Davasız yargılama olmaz prensibi” gereğince istinaf istemi bir dava olarak, hükmün kurulduğu dava dosyasının herhangi bir şarta bağlanmaksızın uyuşmazlığı çözecek yargısal makamın huzuruna getirilmesidir¹³⁹. Ancak talep dışı istinafta düzenlenmiştir. CMK’nın 272/1. maddesi uyarınca on beş yıl hapis cezasına ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin mahkûmiyet hükümleri bölge adliye mahkemeleri tarafından re’sen incelenir. Bu hükümlerin önemine binaen kanun koyucu tarafından re’sen (otomatik) istinaf yolu öngörülmüştür¹⁴⁰. CMK’nın 273/1. maddesi uyarınca istinaf davası, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içerisinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine beyanda bulunulması ve bu beyanın tutanağa bağlanıp hâkim onayına sunulması ile birlikte açılmaktadır. Hüküm istinaf kanun yoluna başvuru hakkı bulunanların yokluğunda verilmiş ise yedi günlük istinaf süresi usulüne uygun yapılacak olan tebligat ile başlayacaktır.

CMK’nın 286/1. maddesine göre, bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan kararları temyiz edilebilir. Bu çerçevede temyiz edilemez kararlar¹⁴¹ ve hukuka kesin aykırılık hallerini kapsayan mutlak istinaf sebeplerinin varlığı nedeniyle verilen bozma kararları dışındaki bölge adliye mahkemesi kararları temyizi kabildir. Hükmün açıklanmasından itibaren onbeş gün¹⁴² içinde hükmü veren mahkemeye ilgili kararının Yargıtay’da incelenmesi isteğini içeren bir dilekçe verilmesi veya zabıt katibine beyanda bulunularak bu istemin tutanak altına alınması suretiyle açılan davaya temyiz davası, kural olarak sadece hukuki denetim yapılan incelemeye ise temyiz muhakemesi denilmektedir. Temyiz incelemesinin amacı hukuk birlikteliğinin sağlanması, gerçek bir hukuki güvenliğin tesisi ve toplumsal adaletin gerçekleşmesidir¹⁴³.

138 Ayrıntılı açıklama için bkz. “Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmayaya Yer Olmadığına İlişkin Karara İtiraz Hakkı” başlığı.

139 YENİSEY Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabul Sorunu*, İstanbul 1979, s. 150.

140 ÜNVER/HAKERİ, s. 414.

141 CMK’nın 286. maddesinin ikinci fıkrasında bölge adliye mahkemelerinin ceza daireleri tarafından verilen ancak temyiz edilemeyecek kararlar sınırlı olarak sayılmıştır. Sınırlı olarak sayıldığından bölge adliye mahkemesi kararları kural olarak temyizi kabul kararlardandır.

142 20.07.2017 tarihli ve 7035 sayılı Kanun’un 21. maddesi ile CMK’nın 291/1. maddesinde “yedi gün” olarak belirlenen temyiz süresi “onbeş gün” olarak değiştirilmiştir.

143 ÇINAR, Ali Rıza, *Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu*, Turhan Kitabevi, Ankara 2006, s. 59-60; ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 733.

Temyiz incelemesinin yapılabilmesi için, davasız yargılama olmaz ilkesi nedeniyle öncelikle temyiz davasının açılması gerekmektedir. CMK'ya göre temyiz davasına başvurulabilmesi için iki koşul birlikte yerine getirilmelidir. Temyiz başvurusuna ilişkin ilk olarak temyiz istemde bulunulması koşulunun gerçekleşmesi, ikinci olarak ise başvuru isteminin yasal süresi içerisinde yapılması lazımdır. Kanun yolu davası açma hakkı, karar verildikten sonra, kanunda öngörülen sürenin sonuna kadar kullanılabilir¹⁴⁴. Başvuru koşullarının yanı sıra temyiz edenin buna yetkisinin bulunup bulunmadığının ve bölge adliye mahkemesi kararının temyiz edilebilir kararlardan olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir¹⁴⁵. Bölge adliye mahkemesi kararı, temyiz davası açma hakkı bulunan katılanın yokluğunda verilmiş ise kararın öncelikle katılan vekiline, vekilin bulunmaması halinde ise bizzat katılana tebliği gerekmektedir.

İlk derece mahkemesinin nihai kararını istinaf etmeyen katılanın, diğer tarafların (sanık, Cumhuriyet savcısı, malen sorumlu gibi) istinafı üzerine veya re'sen istinaf sonucunda verilen bölge adliye mahkemesi kararını temyiz edip edemeyeceğine ilişkin Yargıtay uygulaması istikrar göstermemektedir. Yargıtay Birinci Ceza Dairesi, ilk derece mahkemesi kararını istinaf edip etmediğine bakmaksızın bölge adliye mahkemesinin temyizi kabil olan tüm kararlarının suçtan zarar gören katılan tarafından temyiz edilebileceği görüşüne varıp, kararın istinaf etmeyen katılana tebliğ edilmesi gerektiğini kabul ederek uygulamasını geliştirmiştir¹⁴⁶. Başka bir ifadeyle, Yüksek Daire, ilk derece yargılamasında katılan olarak kabul edilen herkesin¹⁴⁷ temyiz davasının tarafı olmaya hakkı olduğunu

144 ÇINAR, 2019, s. 2827.

145 ÖZTÜRK ve diğerleri, s. 735-737.

146 İlk derece mahkemesi tarafından sanık S... hakkında kasten öldürme ve kasten öldürmeye teşebbüs suçlarından verilen mahkûmiyet hükümlerini sadece sanık müdafii istinaf etmiş, bölge adliye mahkemesinin istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin kararı sanık müdafii tarafından temyiz edilmiş, **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi** 02.04.2019 tarihli ve 2019/236 esas, 2019/2017 karar sayılı ilamıyla "Yargılama aşamasında, sanık S... hakkındaki açılan kamu davasına katılmalarına karar verilen mağdurlar Burak ve Buse'nin CMK'nun 234 ve 260. maddeleri uyarınca hükümlü temyize yetkileri bulunduğu anlaşılmakla, 16.01.2018 tarihli kararın (bölge adliye mahkemesi kararı) kendilerine usulünce tebliğ edilmek üzere" dosyanın mahalline iadesine karar vermiştir.

147 İlk derece mahkemesinin kasten öldürme suçundan verdiği mahkûmiyet kararını sanık ile birlikte maktulün kardeşi D... B... vekili istinaf etmiş, maktulün davaya katılan diğer kardeşleri H...S... ve B... V... gerekçeli karar tebliğine rağmen mahkûmiyet hükmünü istinaf etmemişlerdir. İstinaf incelemesini yapan bölge adliye mahkemesi kararı yönünden yine sanık ile birlikte maktulün kardeşi D... B... vekili temyiz davası açmış, bölge adliye mahkemesi tarafından verilen karar diğer katılanlara tebliğ edilmemiştir. **Yargıtay Birinci Ceza Dairesi** 22.05.2019 tarihli ve 2019/22 esas, 2019/2973 karar sayılı ilamında, maktulden katılanlar; H... S... ve B... V...'e ilgili Bölge Adliye Mahkemesi kararının tebliğ edilmesi için dosyayı mahalline tevdi etmiş, sanığın aleyhine temyiz bulunmasına ve katılan aleyhine

kabul etmiştir. Yargıtay 14. Ceza Dairesi ise bölge adliye mahkemesi kararının katılanın aleyhine olup olmadığını değerlendirerek ikili bir ayrıma gidilmesi gerektiği yönünde görüşe varmıştır. Buna göre, bölge adliye mahkemesi kararının katılanın aleyhine olması halinde ilk derece mahkemesi kararını istinaf etmeyen katılanın temyiz hakkını kabul ederken, bölge adliye mahkemesi kararının istinaf isteminde bulunmayan katılana tebliğ edilmesi lüzumunu belirtmiştir¹⁴⁸. Bu çerçevede 14. Ceza Dairesi ilk derece mahkemesi kararını aleyhe değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararlarının, istinaf isteminde bulunmayan katılanın temyiz davası açma hakkının bulunmadığını kabul etmektedir¹⁴⁹.

Suçtan zarar gören mağdurun veya şikâyetçinin, usulüne uygun şekilde davaya katılmaları koşuluyla istinaf veya temyiz davası açma hakları bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen şartlar gerçekleştiğinde katılan, bizzat kendisi veya vekili aracılığı ile ilk derece mahkemesinin nihai kararına karşı istinaf davası açabileceği gibi, bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlara karşı da temyiz davası açabilecektir. Kural olarak isteğe bağlı olması dolayısıyla kanun yoluna başvuru hakkı olan katılan bu hakkını isterse kullanacak, istemediği takdirde ise kanun yoluna başvurmayacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de “*istinaf davası*” veya “*temyiz davası*” açmanın birbirleriyle bir bağlantısının bulunmamasıdır. CMK’nın 272 ve devamı maddelerinde istinaf davasının açılmasının koşulları ile muhakemesinin usulü düzenlenmişken, aynı Kanun’un 286 ve devamı maddelerinde temyiz davasının şartları belirlenmiştir.

bir istinaf kararı olmamasına rağmen temyiz davası açma hakları bulunan katılanlara tebliğ zorunluluğunu vurgulamıştır. Benzer yönde **Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin** 19.03.2019 tarihli ve 2019/82 esas, 2019/1675 karar ile 19.03.2019 tarihli ve 2019/207 esas, 2019/1676 karar sayılı ilamları.

148 **Yargıtay 14. Ceza Dairesi** 09.04.2019 tarihli ve 2018/7547 esas, 2019/8963 karar sayılı ilamında, “Bölge adliye mahkemesi kararının kısmen katılanların aleyhine olduğu anlaşılmasına rağmen, yokluğunda verilen hükmün katılan C...’ye tebliğine dair belgeye dosyada rastlanılmadığından” gerekçeli kararın adı geçen katılana tebliği gerektiğini vurgulamış, 18.04.2019 tarihli ve 2018/9660 esas, 2019/9228 karar sayılı ilamında ise sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmünün, bölge adliye mahkemesi tarafından beraat hükmüne çevrilmesi nedeniyle bölge adliye mahkemesi kararının katılana tebliğ edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

149 **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin** 09.01.2020 tarihli ve 2019/7065 esas, 2020/187 karar sayılı ilamında “Katılan B... vekilinin ilk derece mahkemesinde yapılan yargılama sonucunda verilip usulüne uygun şekilde tebliğ edilen hükümlerle ilgili istinaf kanun yoluna başvurmaması nedeniyle söz konusu hükümleri aleyhe değiştirmeyen Bölge Adliye Mahkemesi kararını temyize hakkı bulunmadığı anlaşıldığından, vaki istemin 5271 sayılı CMK’nın 298. maddesi uyarınca REDDİNE” karar verilmiştir. **Yargıtay 14. Ceza Dairesinin** 14.01.2020 tarihli ve 2019/7147 esas, 2020/376 karar; 10.02.2020 tarihli ve 2019/1382 esas, 2020/998 karar ve 18.02.2020 tarihli ve 2019/4675 esas, 2020/1267 karar sayılı ilamlarında da benzer gerekçeyle katılan temyizlerinin reddine karar vermiştir.

Temyiz davasının açılması koşulları arasında katılanın istinaf davası açması zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle istinaf davası açılıp açılmadığına bakılmaksızın bölge adliye mahkemesi ceza daireleri tarafından verilen tüm nihai kararların CMK'nın 260. maddesine göre, Cumhuriyet savcısı ve sanık ile birlikte, katılan sıfatı almış olanlar, katılma istemi karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan olabilecek surette suçtan zarar görenler tarafından temyiz edilebileceği kabul edilmeli ve bu çerçevede başvuru hakkı olan tüm ilgililere tebliğ edilmelidir. Bu kabul, Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen hak arama özgürlüğü ve hukuki güvenlik ilkesi ile de uyumlu olacaktır. Katılan dışındaki tarafların açtığı istinaf davasının incelenmesi sonucunda bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararların katılanın aleyhine olup olmaması da bu hakkın kullanılması bakımından önemli değildir. Ancak katılanın istinaf davası açmaması ve hükmün Cumhuriyet savcısı tarafından da katılan lehine istinaf edilmemesi halinde CMK'nın 283/1. maddesine göre ilk derece mahkemesi tarafından verilen hüküm önceki belirlenen cezadan daha ağır olamayacağından, katılanın temyizi halinde temyiz muhakemesi sonucunda ceza miktarı yönünden sanığın kazanılmış hakkının korunması, başka bir ifadeyle ilk derece mahkemesi tarafından verilen ceza miktarının artırılmaması gerekmektedir.

Kanun yollarına başvuru hakkının sadece katılana değil katılma istemi reddedilmiş veya karara bağlanmamış olanlara da tanınması, temyiz kanun yolu yönünden CMK'nın 287/1 maddesi ile de uyum içindedir¹⁵⁰. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da son dönemdeki kararlarında katılma istemi reddedilmiş bulunan şikâyetçiye, öncelikle gerekçeli karar tebliğinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadır¹⁵¹. Bununla beraber, sanık hakkında açılan davaya katılma talebinde bulunan, ancak bu talebi reddedilen veya bu talep hakkında karar verilmeyen şikâyetçinin, gerçekte davaya katılma hakkı olmayabilir. Bu çerçevede, davaya katılma hakkı bulunmayan şikâyetçinin, katılma talebi hakkında karar verilmemesi veya katılma talebinin reddedilmiş olması, kendisine hükme karşı kanun yollarına

150 CMK'nın 287/1 maddesine göre, "Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle beraber temyiz olunabilir".

151 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu** 14.11.2017 tarihli ve 2016/1-540 esas, 2017/480 karar sayılı ilamı ile suçtan doğrudan doğruya zarar görmediği gerekçesiyle katılma talebi reddedilen **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Derneği'nin**; 28.11.2017 tarihli ve 2016/1-1415 esas, 2017/501 karar sayılı ilamı ile ise suçtan zarar gören durumunda olmadığından katılma talebi reddedilen **Uluslararası Baran Tursun Vakfı'nın** CMK'nın 260. maddesi uyarınca kanun yollarına başvuru hakları bulunduğu şüphe olmadığından öncelikle bu haklarını kullanabilmeleri için gerekçeli karar tebliğ edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

başvuru hakkı verse de istinaf veya temyiz davasının tarafı olma hakkı vermeyecektir¹⁵².

Onbeş yaşını doldurmamış ve ayırt etme yeteneğine sahip olmayan mağdur çocukların, sadece zorunlu vekillerinin beyanına dayanılarak açılan kamu davasına katılmalarına karar verilmesi halinde, katılma kararı hukuki değerden yoksun olarak değerlendirilmelidir¹⁵³. Mağdur çocukların kanuni temsilcileri dinlenmeden verilen katılma kararı hukuki değerden yoksun olduğundan zorunlu vekilin kurulan hükmü temyize hak ve yetkisi de bulunmamaktadır. Hükmün bu şekilde temyiz incelemesine gönderilmesi halinde Yargıtay Ceza Daireleri zorunlu vekilin temyize hak ve yetkisi olmadığından temyiz isteminin reddine karar vermektedir¹⁵⁴. Ancak bu durumda gerekçeli kararın mağdur çocuğun kanuni temsilcisine tebliğinde¹⁵⁵ zorunluluk bulunmaktadır¹⁵⁶. Yargıtay uygulamasına göre gerekçeli karar tebliğine rağmen kanuni temsilcilerinin temyiz kanun yoluna başvurmamaları halinde mağdur çocukların temyiz davasının tarafı olma şansları kalmamaktadır. Kanaatimizce bu durumda mağdur çocuğun Yargıtay inceleme tarihine göre onbeş veya onsekiz

152 ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 248.

153 Ayrıntılı açıklama için bkz. “**Kamu Davasına Katılma**” başlığı.

154 “Suç tarihi ve yargılama aşamasında beyanın alınacağı 09.07.2015 tarihi itibarıyla 12-15 yaş grubunda bulunan mağdur U... S... adına şikâyet hakkının ve kamu davasına katılma yetkisinin, kanuni temsilcileri olan anne ve babasına ait olduğu, mağdurun velilerine usulüne uygun şekilde gerekçeli karar tebliğ edilmesine karşın hükmü temyiz etmedikleri anlaşılmalı, **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun** 20.05.2014 tarih, 2013/287 Esas ve 2014/273 sayılı kararı gereğince, mağdurun velisi ile mağdura 5271 sayılı CMK’nın 234/2. maddesi uyarınca atanan vekilin iradelerinin çelişmesi halinde, mağdurun kanuni temsilcisinin iradesine üstünlük tanınması gerektiğinden, katılan sıfatını almayan mağdurun temyiz hakkı bulunmadığından, mağdur vekilinin temyiz isteminin 6723 sayılı Kanun’un 33. maddesiyle değişik 5320 sayılı Kanun’un 8. maddesi gereğince yürürlükte bulunan 1412 sayılı CMUK’un 317. maddesi uyarınca isteme aykırı REDDİNE” **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin**, 04.02.2019 tarihli ve 2019/912 esas, 2019/1965 karar sayılı ilamı.

155 CMK’nın “kararların açıklanması ve tebliği” başlıklı 35. maddesinin ikinci fıkrasında; “koruma tedbirlerine ilişkin olanlar hariç, aleyhine kanun yoluna başvurulabilecek hâkim veya mahkeme kararları, hazır bulunmayan ilgisine tebliğ olunur” hükmü yer almaktadır.

156 “Sanık hakkında verilen beraat kararının suç ve hüküm tarihinde 15 yaşından küçük mağdur Z... B... K...’ın zorunlu vekilce temyiz edildiği, ancak **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun** 20.05.2014 tarihli, 2013/287 esas ve 2014/273 sayılı kararına göre; 12-15 yaş grubundaki kişiler ile ilgili olarak mağdurun velisi ile mağdura 5271 sayılı CMK’nın 234/2. maddesi uyarınca görevlendirilen vekilin iradelerinin çelişmesi halinde, mağdurun kanuni temsilcisinin iradesine üstünlük tanınması gerektiğinden ve dosya içeriğinden mağdurun velisi olan babası A... K...’ın duruşmaya davet edilerek şikâyetçi olup olmadıkları hususunda beyanlarının tespit edilmediği de anlaşıldığından, gerekçeli kararın usulüne uygun olarak mağdurun velisine tebliği ve kararın temyiz ettiği takdirde ek tebliğname de tanzim edilmek suretiyle dosyanın eksiklik giderildiğinde iade edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE” **Yargıtay 3. Ceza Dairesinin**, 06.05.2019 tarihli ve 2018/7557 esas, 2019/9539 karar sayılı ilamı.

yaşını doldurup doldurmadığına bakılmalı, onbeş yaşını doldurmuş olması halinde ayırt etme gücüne erişeceğinden iradesinin dosyaya yansıtılması, onsekiz yaşını doldurduğunun anlaşılması halinde ise gerekçeli kararın bizzat mağdura tebliğ edilmesi gerekmektedir. Çünkü uygulamada, mağdur çocuğun zorunlu vekilinin temyizinden haberdar olan kanuni temsilcilerin gerekçeli karar tebligatına rağmen hükmü temyiz etmedikleri, mağdur çocuğun zorunlu vekilinin temyizi ile kararın inceleneceği düşüncesine kapıldıkları bilinen bir gerçektir.

CMK'nın 233/1 maddesindeki usule uygun olarak duruşmaya çağrılan mağdur ve şikâyetçinin, bu çağrıya uymamaları¹⁵⁷ veya bu çağrıya uyup duruşmalara gelmelerine rağmen davaya katılmamış olmaları halinde kanun yollarına başvuru hakları bulunmamaktadır¹⁵⁸. Mağdur ve şikâyetçi, doğrudan doğruya zarar görmedikleri suçlar yönünden açılan kamu davalarına katılma hakları bulunmadığından, bu suçlardan kurulan hükümlere karşı da anılan hakkı kullanamazlar¹⁵⁹. Yargıtay Ceza

157 CMK'nın 235. maddesinin 1. fıkrasına göre, "taraflarına yapılan usulüne uygun tebligata rağmen duruşmaya gelmeyen mağdur veya şikâyetçiye yeniden tebligat yapılmaz." Bunun anlamı, mağdurun ifadesinin alınması amacıyla zorla getirilemeyeceği, soruşturma veya kovuşturma evresinde bir hak olarak mağdur ve şikâyetçiye tanınmaktadır. Anılan maddenin 2. fıkrasında ise bu adrese çıkartılan çağrıya rağmen gelmeyen kimseye yeniden tebligata bulunulmayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle duruşmaya usulüne uygun meşruhatlı çağrı kağıdı ile çağrılan mağdur veya şikâyetçi duruşmaya katılmadı ise yokluğunda verilen hükmün gerekçeli halinin tebliğine de lüzum bulunmamaktadır. Mağdur veya şikâyetçinin soruşturma evresinde bildirdiği adresini değiştirip, yeni adresini bildirmemesi halinde de kanun yoluna başvuru hakkı bulunmamaktadır. Yargıtay uygulaması da bu yönde gelişmiştir. **Yargıtay 8. Ceza Dairesi** 22.10.2018 tarihli ve 2018/2647 esas, 2018/11395 karar sayılı ilamında "Müşteki H... M... 'e duruşma gün ve saati, 13.05.2014 tarihli kolluk ifadesinde beyan etmiş olduğu adrese yapılan tebligatın bila ikmal iade edildiği, 5271 sayılı CMK'nın 235/3. maddesi uyarınca yeni adres beyan etmeyen müşteki yönünden usulüne uygun bir katılma talebinin bulunmadığı, katılan sıfatını almaması nedeniyle hükmü temyize hak ve yetkisi bulunmayan müşteki vekilinin temyiz isteminin 5320 sayılı Yasanın 8/1. maddesi uyarınca uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK.nun 317. maddesi gereğince reddine" karar vermiştir.

158 **Yargıtay 14. Ceza Dairesi** de 06.02.2017 tarihli ve 2016/10994 esas, 2017/495 karar sayılı ilamıyla usulüne uygun çağrı kağıdı ile çağrılmasına rağmen duruşmaya gelmeyen müşteki kurum vekilinin, CMK'nın 234/2. maddesi uyarınca hükmü temyiz hakkı bulunmadığından temyiz isteminin reddine karar vermiştir.

159 **Yargıtay 20. Ceza Dairesi**, 18.12.2017 tarihli ve 2017/6170 esas, 2017/7060 karar sayılı ilamında, "Sağlık için tehlikeli madde temin etme suçunun 5237 sayılı TCK'nın ikinci kitabının "Toplumla Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü kısmının "Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar" başlığını taşıyan üçüncü bölümünde düzenlenmiş olması; belirtilen özelliği gereğince mağdurların CMK'nın 237. maddesi uyarınca mağdur veya suçtan zarar gören sıfatıyla bu suçlarla ilgili davalara katılma ve hükmü temyiz etme haklarının olmadığı anlaşıldığından, mağdurlar vekilinin temyiz inceleme isteğinin 5320 sayılı Kanun'un 8/1. ve 1412 sayılı CMUK'un 317. maddeleri gereğince reddine" karar vermiştir.

Genel Kurulu¹⁶⁰ ve Ceza Daireleri¹⁶¹, suçtan doğrudan doğruya zarar görmediği için katılma hakkı bulunmamasına rağmen, yerel mahkemece yanılığlı değerlendirme ile şikâyetçinin açılan davaya katılmasına karar verilmesini hukuki değerden yoksun kabul etmektedir.

C. Bilgilendirilme (Aydınlanma) Hakkı

Mağdurun veya suçtan zarar görenin, kanundan kaynaklanan haklarını öğrenebilmeleri ve şikâyet haklarını kullanabilmeleri için usulüne uygun olarak ilgili makama davet edilip bilgilendirilmeleri gerekmektedir. CMK'nın 234. maddesinin 3. fıkrasında, suç mağdurlarına ve müştekiye, soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki haklarının anlatılıp açıklanacağı ve tutanak altına alınacağı hususu kabul edilmiş, bilgilendirilme hakkı hukuksal zeminde düzenlenmiştir¹⁶². Kanuna göre, mağdur ile şikâyetçiye CMK'nın 234. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında düzenlenen hakların açıklanıp anlatılması gerekmektedir¹⁶³.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, 14.06.2006 tarihinde bakan temsilcilerinin 97. toplantısında kabul edilen, "Üye Ülkelere Suç Mağdurlarına Yardım Hususundaki Tavsiye Kararının¹⁶⁴" altıncı bendinde düzenlenen bilgilendirme hakkı, "bilginin sağlanması", "bilginin kapsamı" ve "hususî usul hakkında bilgiler" olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Buna göre;

"Bilginin sağlanması"

□ Devletler, mağdurların davaları ile ilgili ve kendi çıkarlarını korumak için ve haklarını kullanmak için gerekli bilgilere ulaşabilmesini temin etmelidir.

□ Bu bilgi, mağdur kolluk kuvvetleri veya ceza adaleti görevlileri veya sosyal ve sağlık servisi ile temasa geçer geçmez mağdura sağlanmalıdır. Bu bilgi, mümkün olduğu kadar mağdurun anlayacağı dilde sözlü olduğu gibi yazılı olarak iletilmelidir.

160 **Yargıtay Ceza Genel Kurulu**, 15.04.2014 tarihli ve 2013/4-599 esas, 2014/190 karar sayılı ilamında, "Ziraat Bankası ... Şubesinde çalışan mağdurların tehdit edilmesi suçundan doğrudan zarar görmeyen ve kamu davalarına katılmasını özel olarak düzenleyen bir hükmün de bulunmaması nedeniyle, bu suçu takip etme görevi bulunmayan Ziraat Bankasının kamu davasına katılma yetkisi olmadığı gibi, yerel mahkemece verilen müdahale kararı da hukuki değerden yoksun olup hükmü temyiz hakkı vermeyeceğinden, temyiz isteminin reddi kararı doğrudur", şeklinde karar vermiştir. Benzer yönde **Yargıtay Ceza Genel Kurulunun**, 14.02.2017 tarihli ve 2015/5-95 esas, 2017/71 karar sayılı ilamı.

161 **Yargıtay 16 Ceza Dairesi**, 30.09.2016 tarihli ve 2016/2930 esas 2016/4895 karar sayılı ilamında, 6136 sayılı Yasaya aykırılık suçlarından doğrudan doğruya zarar görmediğinden, davaya katılma hakkı bulunmayan Y... I...'ın bu suçlardan davaya katılmasına ilişkin verilen karar hukuki değerden yoksun olup hükmü temyiz yetkisi vermeyeceğinden vekilinin temyiz isteminin bu suçlar yönünden 1412 sayılı CMUK'un 317. maddesi gereğince reddine karar vermiştir.

162 ŞAHİN, s. 120.

163 ÇINAR, 2019, s. 2814.

164 14.06.2006 tarihli, Rec (2006) 8 numaralı tavsiye kararı.

Bilginin kapsamı

□ Bütün mağdurlar, destek sağlayabilecek hizmetlerden ve kuruluşlardan ve türünden ve gerekirse bu desteğin maliyetinden bilgilendirilecektir.

□ Kolluk kuvveti veya ceza adaleti görevlilerine bir suç bildirildiğinde, mağdura verilecek bilgiler asgarisinden aşağıdakileri kapsmalıdır:

- i) Takip edilecek usul ve bu usul içinde mağdurun yeri,
- ii) Hangi durum ve şartlarda mağdurun korunabileceği,
- iii) Hangi durum ve şartlarda mağdurun failden tazminat alabileceği,
- iv) İlgili durumlarda,

- Hukuki danışmanlığın,
- Hukuki yardımın veya,
- Herhangi diğer yardımların,

Varlığı ve mali bedeli,

v) Eğer mümkün ise Devlet tazminatına başvuru yolları,

vi) Eğer mağdur başka ülkede ikamet etmekte ise, onun haklarının korunması için mevcut diğer başka düzenlemeler.

Hukuki Usul Hakkında Bilgiler

□ Devletler mağdurların aşağıdaki hususları anlamalarını ve uygun şekilde bilgilendirilmelerini temin etmelidirler.

- i) Şikâyetlerinin sonuçlarını,
- ii) Ceza soruşturması ve kovuşturmasındaki gelişmelerin ilgili aşamalarını,
- iii) Yetkili mahkemenin kararlarını ve gerektiğinde de mahkeme hükmünü temin etmelidirler."

Mağdurlara bu tür bilgileri isteyip istemedikleri konusunda irade açıklamalarına fırsat verilmelidir¹⁶⁵.

Kural olarak suç teşkil eden olayın savcılık makamına intikal etmesi üzerine soruşturma evresi başlayacak, mağdur veya şikâyetçi Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri tarafından ifadesinin alınması amacıyla usulüne uygun çağrılacak, çağrı üzerine gelen ilgiliye hakları hatırlatılarak bu husus tutanağa yazılacaktır¹⁶⁶. Kovuşturma evresinde de mağdur veya şikâyetçi duruşmaya çağrılıp dinlenmeden önce sahip oldukları haklar kendilerine bildirilip bu hususta aydınlanmaları sağlanacaktır.

165 SOKULLU-AKINCI/DURSUN, s. 437-438.

166 SOYASLAN, 2014, s. 474.

Bilgilendirme hakkı çerçevesinde mağdur veya şikâyetçinin ifadelerinin alınmasından önce haklarının hatırlatıldığı hususu mutlaka tutanak altına alınacaktır¹⁶⁷. CMK ile uyumlu olacak şekilde Mağdur Hakları Kanunu Tasarısı taslağının “*Temel Hak ve Hizmetler*” başlıklı ikinci bölümünde bilgilendirme hakkı düzenlenmiştir. Anılan tasarının 4. maddesine göre, “*mağdur, kanunlarda kendisine sağlanan hak ve yardımlar hakkında kolluk birimleri veya müdürlükçe bilgilendirilir ve yönlendirilir*”.

Mağdur Hakları Tasarısının genel gerekçesine göre, temel insan hakları arasında yer alan ve hukukun üstünlüğü ilkesinin önemli bir parçasını oluşturan adalete erişim konusu, mağdurlar açısından özellikle de kırılgan grupta yer alan çocuklar açısından çok fazla önem arz etmektedir. Toplum içerisinde desteklenmesi gereken çocukların adli süreçte de desteklenmesi ve adalete erişim hakkından eşit olarak yararlanmaları için yasal, kurumsal, yapısal, sosyo-ekonomik ve kültürel alanda pek çok tedbir alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Adalete erişilebilirliğin sağlanması için alınan bu tedbirler hak arama mekanizmalarının güçlendirilmesi ile hak arama yolları hakkında belirtilen kesimlerin farkındalığının artırılması gibi önlemleri içermektedir¹⁶⁸.

Mağdura gerek bilgilendirilme hakkı kapsamında açıklama yaparken gerekse soruşturma ve kovuşturmanın tüm aşamalarındaki işlemler sırasında, mağdurun kişisel onur ve saygınlığına uygun davranılmalıdır. Mağdurla iletişim kuran kolluk makamlarının mağdura, suçun konusu veya suçun delili gözüyle bakmamaları gerekir. Kovuşturma aşamasında da mağdura suçun sübutunu ispatlayacak bir delil muamelesi yapılmamalıdır¹⁶⁹. Suça konu eylem gerçekleştirildiğinde, kolluk görevlileri ve Cumhuriyet savcısı tarafından mağdurun içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurularak nazik ve hoşgörülü davranış sergilenmeli, mağdura yardım edileceğini hissettirecek şekilde güven aşılanmalıdır¹⁷⁰.

SONUÇ

Suç oluşturan eylem bireysel ve toplumsal yaşam açısından farklı olumsuz sonuçlar doğurabilir. Suç hemen herkesin yaşamını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Yaşamımız sadece kendi eylemlerimiz nedeniyle değil, yakınlarımızın, arkadaşlarımızın, akrabalarımızın ve hatta belli zamanlarda aynı mekânları paylaştığımız tanımadığımız insanların mağduriyetleri ile de olumsuz etkilenebilir. Mağduriyet yaşamını kaybetme, fiziksel veya ruhsal yaralanma, ekonomik kayıp

167 KOCA, s. 10.

168 www.kgm.adalet.gov.tr (Erişim Tarihi 07.08.2017).

169 DEĞİRMENCİ, s. 76.

170 USLU Ferhat, “Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2013/4, Ankara 2013, s. 259.

şeklinde olabileceği gibi suç ve suç mağduru olma korkusu yoluyla toplumsal açıdan da olabilir. Bu korku yaşam kalitesini düşürmekle kalmayıp toplumsal olarak insanlar arasında güven ilişkisini de azaltarak zedelediğinden, kendilerini hukuk devleti olarak adlandıran tüm ülkelerde suç nedeniyle mağdur olan kişilerin mağduriyetlerini azaltmaya yönelik kanuni düzenlemeler yapılmalıdır.

Ceza muhakemesinde hem soruşturma evresinde hem de kovuşturma evresinde suç mağdurlarına birçok hak tanınması, muhakemenin tüm aşamalarında kendilerini aktif bir biçimde temsilinin sağlanmasının amaçlandığını göstermektedir. Mağdur ve şikâyetçiye muhakeme sürecinde tanınan hakların çoğaltılması ve hangi haklara sahip olduklarının anlatılması, suç nedeniyle mağdur olan kişilerin devlet tarafından yalnız bırakılmadıkları düşüncesine varmalarına neden olacaktır. Kovuşturma evresinde ilk derece mahkemesi tarafından kurulan nihai hükmün sanık ile birlikte katılan sıfatını almış olma koşuluyla mağdur tarafından da -karar tarihine göre istinaf veya temyiz davası açılarak- kanun yoluna taşınabilmesi anılan amacın başka bir göstergesidir.

CMK'nın 283. maddesine göre, bölge adliye mahkemesine sadece sanık lehine istinaf başvurusunda bulunulması halinde önceki hükümde belirlenmiş cezadan daha ağır bir cezaya hükmolunamayacaktır. Gerçekten de yargılama sonunda sanık aleyhine elde edilen bazı yeni deliller bölge adliye mahkemesi tarafından sanığın aleyhine değerlendirilerek ilk derece mahkemesinde aldığı ceza miktarının artması sonucunu doğurabilecektir. Ancak böyle bir durumda sadece sanığın lehine bir başvuru varsa, istinaf incelemesi sonucunda verilen ceza miktarı ilk derece mahkemesinin belirlediği ceza miktarından fazla olamayacaktır. Temyiz davasında da benzer hüküm CMK'nın 307. maddesinin son fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, hüküm yalnızca sanık tarafından veya Cumhuriyet savcısınca sanığın lehine temyiz edilmiş ise yeniden belirlenen hükümde verilen ceza önceden verilen cezadan daha ağır alamayacaktır. Gerek istinaf gerekse temyiz davası sonucunda kurulacak hükümlerde sanığın lehine olacak şekilde "*aleyhe değiştirme yasağı*" konulmasına rağmen, suçtan zarar gören katılan yönünden benzer bir düzenlemeye CMK'da yer verilmemiştir. Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının uzantısı olan silahların eşitliği ilkesine uygun olacak şekilde sadece suçtan zarar gören katılan tarafından veya katılanın lehine Cumhuriyet savcısı tarafından kanun yoluna başvurulması halinde katılan lehine "*aleyhe değiştirme yasağı*" konulmalıdır. Aksi halde suçtan zarar gören katılan, sanığın daha fazla cezalandırılmasını isteyen dilekçe ile istinaf veya temyiz davası açmasına rağmen, sanığın cezasının tamamen ortadan kalkması veya cezasının azaltılması söz konusu olabilecek, bu nedenle suç mağduru olan katılan, istinaf davası veya temyiz davası açmaktan imtina edebilecektir.

KISALTMALAR

- AIHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
bkz.: Bakınız
CMK: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK: 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanunu
Ed.: Editör
KHK: Kanun Hükmünde Kararname
R.G.: Resmi Gazete
s.: Sayfa
TCK: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
YCGK: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YKD: Yargıtay Kararları Dergisi

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.kgm.adalet.gov.tr> (07.08.2017)
<http://www.e-akademi.org/makaleler/acyenidunya-1.htm> (12.05.2020)

KAYNAKLAR

Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Ankara 2005.

ALTAY Ali, “*Ceza Muhakemesi Kanununda Mağdur Hakları*”, **Suç Mağdurları**, (Ed. Bahar, H. İ.), Adalet Yayınevi, Ankara 2006, s. 274-290.

BOZDAĞ Ahmet, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Yardım Alma Hakkı*”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 132, Ankara 2017, s. 121-146.

CENTEL Nur/ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Basım Yayım, İstanbul 2013.

ÇINAR Ali Rıza, **Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu**, Turhan Kitabevi, Ankara 2006.

ÇINAR Ali Rıza, “*Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma*”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Cilt 21, Özel Sayı, İzmir 2019, s. 2801-2836.

DEĞİRMENCİ Olgun, “*Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları*”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 77, Ankara 2008, s. 33-86.

DÖNMEZER Sulhi/ERMAN Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt 2**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1974.

EREM Faruk, **Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler, Cilt I**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1993.

GÖKCEN Ahmet/BALCI Murat/ALŞAHİN M. Emin/ÇAKIR Kerem, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

HAKERİ Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

KARAKURT Ahu, “*Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi*”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 82, Ankara 2009, s. 170-200.

KAYMAZ Seydi, “*Hukuka Aykırı Delillerin Mukayeseli Hukuktaki Yeri*”, **Hukuka Aykırı Delillerin Toplanması**, (Ed. Soyubelli, F.), Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara 2016, s. 1-18.

KOCA Mahmut, “*Temyiz Yolunda Davaya Katılma*”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl 5, Sayı 18, Ankara 2014, s. 1-28.

ÖZGENÇ İzzet, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

ÖZTÜRK Bahri/TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/SIRMA Özge/ KIRIT Yasemin F. Saygılar/ÖZAYDIN Özdem/AKCAN Esra Alan/ERDEN Efser, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.

PAZARCIKLI Nusret Alper, “*Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları*”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl 4, Sayı 14, Ankara 2013, s. 969-1009.

SOKULLU-AKINCI Füsun/DURSUN Selman, **Viktimoloji (Mağdurbilim)**, Beta Basım Yayın, İstanbul 2016.

SOYASLAN Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

SOYASLAN Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.

ŞAHİN Cumhuri, **Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt 1**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.

ŞAHİN Cumhuriyet/GÖKTÜRK Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt 2**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017.

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

USLU Ferhat, *“Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”*, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 2013/4, Ankara 2013, s. 242-260.

ÜNVER Yener/HAKERİ Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt 2**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

YENİDÜNYA, A. Caner, *“5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi”*, **e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**, sayı 60, Şubat 2007. Erişim Tarihi 12.05.2020.

YENİSEY Feridun, **Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabul Sorunu**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979.

YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

YURTCAN Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.